

प्रधान सम्पादक
संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविर
४२५९११० (संघाराम विहार, ढल्को)

प्रकाशक र विशेष सल्लाहकार

भिक्षुणी धम्मवती
फोन: ४२५९४६६

सम्पादक

भिक्षुणी वीर्यवती
फोन: ४२५९४६६

सम्पादन सहयोगी

भिक्षुणी शुभवती

व्यवस्थापकहरू

चिनीकाजी महर्जन

फोन: ९८४१२५२६६२
e-mail: chinikajim@gmail.com

ज्ञानेन्द्र महर्जन

फोन: ४२७५३७७, ९८४१३६६५१४

धुवरत्न स्थापित

फोन: ९८४१२६३३५५

सह-व्यवस्थापक

इन्द्रमान महर्जन

फोन: ९८४१४३४५७२

कार्यालय

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

धर्मकीर्ति विहार

श्रीघ: नघ:टोल

पोष्ट बक्स नं. ४९९२, काठमाडौं

फोन: ४२५९४६६

बुद्ध सम्बत् २५५८

नेपाल सम्बत् १९३५

इस्वी सम्बत् २०१५

विक्रम सम्बत् २०७१

विशेष सदस्य रु. २०००/-
वा सो भन्दा बढी
वार्षिक रु. १००/-
यस अङ्कको रु. १०/-

धर्मकीर्ति
(बौद्ध मासिक)

THE DHARMAKIRTI

A Buddhist Monthly

5th MARCH 2015

वर्ष- ३२

अङ्क- ११

फागु पुन्हि

फागुन २०७१

अहिले तिमी रूखको पहेंलो पात समान भइसकेका छौं । यमदूत तिम्रो नजिकै आई पुगिसकेको छ । विनाशको अवस्थामा पुगिसकेका छौं तिमी । यस्तो अन्तिम अवस्थामा पुगिसकेर पनि तिमीले बाटो खर्च संकलन गर्न सकेका छैनौं ।

त्यसैले तिमीले आफ्नो लागि टापु निर्माण गर । मेहनत गरी सकेसम्म छिटो पण्डित बन । चित्तमल नाश गरी निकलेशी बन्न सकेमा मात्र तिमीलाई दिव्य आर्यभूमि प्राप्त हुनेछ ।

अब तिम्रो आयु समाप्त भइसक्यो । तिमी यमदूत समक्ष पुगिसकेका छौं । बीच बाटोमा बास बस्नको लागि तिमीलाई कुनै स्थान छैन । बाटो खर्च पनि तिमीसंग छैन ।

त्यसैले तिमीले यथासिध्द मेहनत गरी पण्डित बन । चित्तमल नाश गरी निकलेशी बन्न सकेमा मात्र तिमीले फेरि जन्म लिनुपर्ने र बृद्ध हुनुपर्ने दुःखबाट मुक्त हुन सक्ने छौं ।

• सम्पादकीय •

सुखमय गृही जीवन

भगवान् बुद्धले ४५ वर्ष सम्म धर्म उपदेश गर्नु भएका ज्ञान वर्द्धक शिक्षाहरू मानिसहरूको पारिवारिक गृहस्थ जीवन सुखमय बनाउनको लागि मानिसले असल जीवन विताउनको लागि उहाँले ४ वटा महत्त्वपूर्ण तत्त्वहरूको विषयमा व्याख्या गर्नु भएको छ ।

उहाँ भन्नुहुन्छ—

“चत्वारिमानि गहपति सुखानि अधिगमनियानी
गिहिना कामभोगिना कालेन कालं समेन
समयं उपादाय कतमानि चत्तारि ?

अत्थि सुखं, भोग सुखं, अनण सुखं, अनवज्ज सुखन्ति”

माथि उल्लेखित ४ प्रकारका सुखहरू प्राप्त गर्नको लागि गृहपतिहरूले समय समयमा मेहनत गर्न अत्यावश्यक छ । ती सुखहरू यसरी वर्णन गरिएका छन्—

(१) अत्थि सुख – आफ्नो पारिवारिक जीवन सफल पार्नको लागि अत्यावश्यक आधारभूत आवश्यकताहरू (खाना, लुगा, बास र औषधि) परिपूर्ति गर्नको लागि मानिसहरूले विहान देखि बेलुका सम्म गर्मी, जाडो नभनी दुःख भोग्दै कमाउनु पर्दछ । किनभने यी आधारभूत आवश्यकताहरू परिपूर्ण गर्न सकिएन भने मानिसहरू चरित्रवान् र शीलवान् बन्न कठिन हुनेछ ।

भगवान् बुद्धले भन्नुभएको छ— “जिघच्छा परमा रोगा” अर्थात् खान नपाउनु (भोक) नै सबभन्दा ठूलो रोग हो । बुद्ध शिक्षानुसार अशान्तिको प्रमुख कारण नै गरीबी हो । त्यसैले मानिस बाँच्नको लागि नभई नहुने आधारभूत आवश्यकताहरू (खाना), लुगा, बास र औषधि) आफूसंग भएमा मात्र हाम्रो पारिवारिक जीवन सुखमय हुनेछ ।

(२) भोग सुख – आफूले कमाएको धन सम्पत्ति आफ्नो इच्छानुसार भोग गर्न पाउनु पनि सुख नै हो । आफ्नो सम्पत्तिको सुरक्षा राम्ररी हुन सकेमा चोरीको भय नभएमा कसैले त्यसमा हस्तक्षेप नगरेको अवस्था छ भने त्यसलाई भोग सुख भनिन्छ । यस प्रकारको सुखले पनि गृही जीवन सुखमय पार्न सहयोग गरिरहेको हुन्छ ।

(३) अनण सुख— आफ्नो गृही जीवनमा कसैसंग ऋण नलिई स्वतन्त्रपूर्वक जीवन विताउन पाउनु पनि एकप्रकारको सुखी जीवन नै हो । भगवान् बुद्धको शिक्षा

अनुसार ऋणी बन्नु परेसम्म मनको सुख प्राप्त गर्न सकिन्न । हुन पनि हो, आजभोली कतिपय मानिसहरू ठूला पसल र होटलहरू सञ्चालन गर्न बैंकबाट करौडौं ऋण लिन्छन् । तर आफ्नो व्यापार सफल पार्न नसकी घर जग्गा बेचेरै भएपनि ऋण तिर्न बाध्य हुन्छन् । यस्तो समस्या समाधान गर्नको लागि भगवान् बुद्धले आफ्नो आम्दानी अनुसार मात्र खर्च गर्नको लागि सल्लाह दिनु भएको छ । यस्तो गर्न जानिएन भने ऋणी मात्र बनिने हो इन भ्रष्टाचार गर्न समेत पछि नपर्ने हुन्छन् मानिसहरू । जसले गर्दा जेलमा जीवन विताई दुःख भोग्नु पर्ने अवस्था पनि आइपर्ने हुन्छ ।

भगवान् बुद्धले यो शिक्षा अनाथपिण्डक महाजनलाई पनि बताउनु भएको थियो । तर उनले यस बुद्ध शिक्षालाई पालन गर्न नसकेको कारणले महाजनको जीवनलाई गुमाई गरीब बन्न परेको थियो ।

(४) अनवज्ज सुख –

माथि उल्लेखित ३ वटा वृद्धाहरूलाई पालन गर्न सकिएन भने मानिसहरूले निर्दोषपूर्ण, इमान्दारी पूर्वक जीवन विताउन कठिन हुनेछ । निर्दोष पूर्ण जीवन विताउन सकिएन भने त्यसको नतीजा दुःखद हुने अवश्यम्भावी हुनेछ । त्यसैले सुखपूर्ण गृही जीवन विताउनको लागि भगवान् बुद्धले यसरी सल्लाह दिनुभएको छ –

(१) मेहनती: हामीले खूब मेहनती भई कमाउनु पर्दछ । इमान्दारी पूर्वक । (२) धनको रक्षा: कमाइएको धनलाई सुरक्षा गर्न पनि जान्नु पर्दछ । (३) राम्रो संगत: राम्रो असल व्यक्तिहरूको मात्र संगत गर्ने बानी बसाल्नुपर्दछ । खराब व्यक्तिहरूको संगत नगर्नु राम्रो हुनेछ । (४) आम्दानी अनुसारको खर्च: आफूले कमाएको धनको मात्रा अनुसार मात्र खर्च गर्न जान्नु पर्दछ । आम्दानी भन्दा बढि खर्च गर्ने बानी भएका मानिसहरूले धन संचय गर्न सक्नेछैन । जसले गर्दा दुःखमय जीवनको शुरू हुनेछ ।

भगवान् बुद्धले दिनुभएको यस आर्थिक उन्नतिको उपदेश २५०० वर्ष पुरानो भएपनि आज सम्म पनि त्यत्तिकै उपयोगी शिद्ध भएको देखिन्छ । किनभने जसले यसलाई पालन गर्न सकेको हुन्छ, उसले आफ्नो जीवनमा सुख होइन दुःखलाई मात्र साथ पाएको देखिन्छ ।

धम्मपद-२८५

डा. रीना तुलाधर (बनिया)

'परियत्ति सद्धम्म कोविद'

अविरुद्धं विरुद्धेसु – अत्तदण्डेसु निब्बुतिं

सादानेसु अनादानं – तमं हं ब्रूमि ब्राह्मणं

अर्थ- जो विरोधीहरूको विचमा विरोधी छैन, जो दण्डधारीहरूको विचमा अदण्ड धारी छ, 'म' 'मेरो' भनेर गृहण गर्नेहरूमध्ये ग्रहण नगर्ने छन्, त्यस्तालाई नै म ब्राह्मण भन्दछु ।

घटना- उपरोक्त गाथा भगवान बुद्धले जेतवन विहारमा वस्नु भएको बेला चारजना श्रामणेरहरूको कारणमा भन्नु भएको थियो ।

एकजना ब्राह्मणीले चारजना भिक्षुहरूलाई भोजन दान गर्ने इच्छा गरी भोजन तयार गरिन्, अनि आफ्नो लोग्ने ब्राह्मणलाई भनिन्- विहारमा गएर चारजना वरिष्ठ भिक्षुहरूलाई भोजनको लागि निमन्त्रणा गरी, अनुमति लिएर बोलाएर ल्याउनु ।

ब्राह्मणले विहारमा गएर भोजनको लागि निमन्त्रणा गरेपछि, सकिच्च, पण्डित, सोपाक र रेवत नामका चारजना श्रमणहरू सबै जो सात वर्ष उमेरका जो चारैजना क्षीणाश्रव अरहंत भइसकेका थिए, तिनलाई पठाइयो ।

ब्राह्मणको घरमा ब्राह्मणीले चारवटा विशेष भव्यरूपले सजाइएको आसन बिछ्याइ परीरहेकी थिइन् । जब उसले सा-साना श्रामणेरहरू देखिन् उनीले रिसाएर भनिन्- “तिमीले विहारमा गएर आफ्नो नानी भन्न पनि नसुहाउने स-साना बालकहरूलाई लिएर आयौं । विशेष रूपले बिछ्याइएको उच्च आसनमा बस्न नदिइकन ब्राह्मणीले श्रामणेरहरूलाई “यहाँ वस्नु” भनी तलतिर बस्ने कुरो ओछ्याई बस्न दियो ।

ब्राह्मणीले लोग्नेचाहिँ ब्राह्मणलाई भनिन्- “जाउ गएर अर्को उमेर पुगेका ब्राह्मणहरूलाई लिएर आउनु ।”

ब्राह्मण फेरि विहारमा गयो र त्यहाँ सारिपुत्र स्थविरलाई देखेर उहाँलाई नै निमन्त्रणा गरेर बोलाएर ल्यायो ।

सारिपुत्र स्थविरले त्यहाँ पुगेर चारजना श्रामणेरहरू बसी राखेको देख्दा सोध्नु भयो- “के यी श्रामणेर ब्राह्मणहरूले भोजन खाइसके ?”

“छैन” भनेपछि स्थविरले चारजनालाई मात्र भोजन राखेको भाव बुझी “मेरो पात्र दिनु त” भनी त्यहाँ छोडी भिक्षाटनको लागि शहरतिर जानुभयो । जब ब्राह्मणीले यो थाहा पाइन्, लोग्नेलाई फेरि भनिन्- “जाउ विहारमा गएर अर्को वरिष्ठ भिक्षु ब्राह्मणहरूलाई बोलाएर ल्याउनु ।”

ब्राह्मण फेरि विहारमा गएर यो पालि महामौ दगल्यायन स्थविरलाई लिएर आयो । मौदगल्यायन स्थविरले पनि चारजना श्रामणेरहरू बसीराखेको देखेर सारिपुत्र स्थविरले जस्तै गरी भोजन नखाईकन त्यहाँबाट हिँड्नु भयो ।

अनि ब्राह्मणीले “यिनीहरू भिक्षु ब्राह्मणहरूले भोजन खाने इच्छा नगरे जानु ब्राह्मणहरूको टोलबाट एउटा बुढो ब्राह्मणहरूलाई लिएर आउनु ।” भनी लोग्ने चाहिँलाई पठाइदियो ।

श्रामणेरहरू विहानदेखि खानेकुरो नपाएकोले भोकै बसी राख्नुपथ्यो । श्रामणेरहरूको गुणको आनुभावले यो कुरा देवराज इन्द्रलाई थाहा भयो । स-साना चारजना क्षीणाश्रव श्रामणेरहरूलाई भोकै राखेको थाहा पाई “म त्यहाँ जानुपथ्यो” भनी देवराज इन्द्र भेष बदली एउटा बुढो ब्राह्मणको रूपमा ब्राह्मणहरूको टोलमा बस्न गयो । त्यसलाई देखेर ब्राह्मणले विचार गर्‍यो- “अब भने मेरी बुढी ब्राह्मणी खुशी हुने भइन् ।” यसरी सोची ब्राह्मणले त्यो बुढो ब्राह्मणलाई निमन्त्रणा गरी घरमा लिएर आयो ।

त्यो बुढो ब्राह्मणलाई देखेर ब्राह्मणी खुशी भएर दुइटा आशन एउटा पारी “यहाँ बस्नोस्” भनी मानपूर्वक भनिन् ।

ब्राह्मणरूपी इन्द्र घरभित्र पसेपछि चारजना श्रामणेरहरूलाई पञ्चाङ्ग दण्डवत गरी आफू भने तिनीहरूको तलपटिको मुन्तिरको आशनमा बसे ।

यो देखेर ब्राह्मणी फेरि रिसाइन्- “अहो तिमिले कस्तो बुढो ब्राह्मणलाई लिएर आयौ ? यसले त आफ्ना नातीजत्रो उमेरका बालकहरूलाई वन्दना गर्न लागे । यस्ता ब्राह्मणलाई के कामले यहाँ लिएर आयौं । यसलाई

त यहाँबाट धपाउनु पत्थो ।” त्यसपछि दुबैजना मिली ब्राह्मणलाई जवर्जस्ती तान्न खोजे । ब्राह्मण अलिकति पनि हल्लिएन । त्यसपछि भन ठूलो बलले जोड जोडले कम्मरमा पिटी पिटी बल्ल ढोका बाहिरसम्म पुऱ्याइदियो ।

उनीहरू घरभित्र पसेको त ब्राह्मण रूपी इन्द्र पहिलेकै आशनमा बसी राखेकी देखे । अनि त उनीहरू तसेर चिच्याए । त्यति बेला अनि इन्द्रले “आफू देवराज इन्द्र हुँ” भनेर आफ्नो असली रूप प्रकट गरे ।

त्यसपछि बल्ल ब्राह्मणीले पाँचैजनालाई भोजन गराए । भोजन गरेपछि चारजना श्रामणेरहरू मध्ये एकजना घरको छानाको पूर्व पट्टिबाट, एकजना पश्चिम पट्टिबाट, एकजना टुप्पोबाट, एकजना जमीनमुनिबाट प्वाल बनाएर बिलाएर फर्के । इन्द्र पनि आफ्नो ठाउँमा प्वाल बनाएर फर्के । यस घटनापछि त्यो घरको नामै “पाँचवटा प्वाल घर” भनी रहन गयो ।

श्रामणेरहरू विहारमा फर्केपछि अरू भिक्षुहरूले “आयुष्मान् तिमीहरूलाई के भयो भनी सोध्यो । श्रामणेरहरूले ब्राह्मणीको घरमा भोजन जाँदाको वृत्तान्त घटना सुनाए ।

अनि भिक्षुहरूले सोधे— “ब्राह्मणीले त्यसरी तिमीहरूलाई भोकै राखेको बेला तिमीहरूलाई रीस उठेन त ?”

श्रामणेरहरूले “हामी रिसाएनौं” भनी जवाफ दिएपछि ती भिक्षुहरूले “यिनीहरूले त भूठो बोलेछ” भनी ठान्यो । उनीहरू तथागतकहाँ गएर “यी श्रामणेरहरूले भूठो बोली रहेछ” भनी भन्न गए ।

तिनीहरूको कुरा सुनेपछि भगवान बुद्धले भन्नुभयो—

“हे भिक्षुहरू क्षीणाश्रव भएकाले आफूलाई विरोध गर्ने माथि पनि विरोध गर्दैनन् । “यसरी आज्ञा भएर भगवान बुद्धले उपरोक्त गाथा भन्नुभयो । ❖

बुद्ध सम्वन्धी केही जानकारीहरू -

★ सारिपुत्र महास्थविरमा तलका विशेषताहरू थिए -

- १) चार आर्यसत्यको व्याख्या गर्न सक्ने
- २) रोगी सेवा गर्ने ३) करुणा र सहनशीलताबाट सम्पन्न
- ४) विहारको सफाइ र रक्षा गर्ने
- ५) भाँडोमा पानी भर्ने ६) ओछ्यान मिलाउने

(साभार- बौद्ध दर्पण)

ध्यानकुटी मैत्री केन्द्र बाल आश्रमलाई सहयोग

- १) उराय् समाज, काठमाडौं - बालिकाहरूको लागि परिस्कार एवं रकम - रू. ८५००/-
- २) हेरा बहादुर वादे, भक्तपुर भोजनको लागि - रू. २०००/-
- ३) गौरी संकर मानन्धर, बनेपा - रू. १५००/-
- ४) भिक्षु उत्तम, मुनि विहार, भक्तपुर - रू. ५२०/-
- ५) केशचन्द्र शाक्य बनेपा-१० - रू. ५००/-
- ६) बुद्ध भक्त रजित बनेपा - रू. ५००/-
- ७) प्रेमज्योती शाक्य, बनेपा-१० - रू. ३००/-
- ८) गुरुमां श्रद्धाचारी, धर्मकीर्ति विहार - बालिकाहरूको लागि ऊनी टोपी १५ थान

आजीवन वार्षिक भोजन प्रदान गर्ने दाताहरू :

- ९) भिक्षु राहुल महास्थविर, ध्यानकुटी विहार, बनेपाबाट स्व. माता चिनिशोभा कंसाकारको पुण्यस्मृतिमा - रू. २०,५००/-

धर्मकीर्ति विहारमा बुद्धपूजा र धर्मदेशना

२०७१ माघ-फागुन	बुद्धपूजा गर्नुहुने गुरुमांहरू	धर्मदेशना गर्नुहुने गुरुमांहरू
माघ १३ गते, मंगलवार	क्षान्तीवती	वीर्यवती
माघ २० गते, मंगलवार	सुवर्णवती	धम्मवती
माघ २९ गते, विहवार	शुभवती	त्यागवती
फागुन १ गते, शुक्रवार	त्यागवती	पञ्जावती
फागुन ६ गते, बुद्धवार, औंशी	अमता	केशावती

“रीसले वैरभाव शान्त हुने छैन, प्रेमभावले मात्र वैरभाव शान्त हुन सक्छ, यही सनातन देखि चली आएको धर्म हो ।”

- धम्मपद

सया थेतजी-२

कल्याण मित्र सत्यनारायण गोयन्का

शुरुमा गाउँवासीहरू उ थेतकहाँ धर्मको कुरा सुन्न जान हिचक्याउँथे । छोरा छोरीको मृत्युको कारणले यसरी आफ्नो परिवार र गाउँबाट टाढीनु पागलपन सम्भन्थ्यो । तर विस्तारै उनको धर्मको कुरा सुन्दै जाँदा उनी साँच्चै धार्मिक सन्त पुरुष बनीसकेको रहेछ भनी जान्न थाले । केही नातेदार तथा साथीभाइहरूले ध्यान भावना सिकाइदिनको लागि अनुरोध गरे । उ वा सोएले रहने बस्ने ठाउँको खर्च व्यहोर्ने जिम्मा लिए । उ थेतकी बहिनी र भान्जीले खाना तयार गर्ने जिम्मा लिए । यसरी सन् १९१४ मा उ थेतले पहिलो पल्ट २५ जना साधक साधिकाको लागि आनापान साधना सिकाए । यस समयमा उनको उमेर ४१ वर्ष थियो । शालामा ठाउँ सानो थियो, अधिक साधकहरू शालामा बिताउँदथे, कोही घरमा जान्थे । उ थेतजीले साधक तथा साधिकाहरूका लागि प्रवचन दिनुहुन्थ्यो, गाउँवासीहरू प्रवचन सुन्नकालागि आउँदथे । विस्तारै उ थेत अब साधारण मान्छे, रहेन भनेर गाउँवासीलाई अवबोध हुन थाल्यो ।

उ थेतको श्रीमती तथा सालीको असीम निगाहको कारण शालामा धर्म सिक्न आउने सम्पूर्ण व्यक्तिहरूका लागि आवश्यक सुविधाहरू पर्याप्त मात्रामा सुलभ थिए । एक वर्षसम्म साधना सिकाए पछि उहाँको श्रीमती, साली तथा परिवारका केही सदस्यहरूको साथमा एकपटक लेडी सयादो कहाँ जानु भयो । त्यस समयमा सयादो ७० वर्षको हुनुहुन्थ्यो । उ थेतजीले आफूले साधनामा गर्दै गरेको प्रगति र कार्य सम्बन्धी विवरण सुनाउनु भयो । यो सुनेर सयादो एकदमै प्रशन्न हुनुभयो ।

लेडी सयादोले आफ्नो जिम्मेवारी सुम्पदै उ थेतजीलाई भन्नुभयो, “ए मेरो शिष्य, यो मेरो जिम्मेवारी लेऊ, यसलाई सम्हालेर राख, यो तिम्रो आयु लामो होस् भनेर दिएको होइन, यो पुरस्कार हो ता कि तिम्रो जीवनमा कुनै अप्रिय घटना नघटोस् पूर्ण सफलहोस् । आजदेखि उपरान्त तिम्री नाम र रूप धर्मको बारेमा मेरा छ हजार मान्छेहरूलाई सिकाउन सक्छौ । यस शासनको उत्थान गर, मेरो सत्तामा बुद्ध शासन प्रति कृतज्ञता व्यक्त गर ।”

अर्को दिन लेडी सयादोले आफ्नो विहारका सबै भिक्षुहरूलाई जम्मा गर्नु भयो । सबैको सामून्ने उ थेतजीलाई भिक्षुहरूलाई निर्देशन दिनको लागि १०-१५ दिन त्यही बस्न भन्नुभयो । सबैका सामून्ने, “हेर, यो गृहस्थ व्यक्ति उ थेत मेरो शिष्य हो, उनी तल्लो वर्माका हुन् । उनी म जस्तै साधना सिकाउन सक्षम छन् । यदि तिम्रीहरू मध्ये कसैलाई ध्यान भावना सिक्ने इच्छा छ भने उनको पछि लाग, उनीसंग सिक र अभ्यास गर । अब मेरो सत्तामा धर्म सिकाउने छ, यो शुभकार्य यहीं विहारबाट प्रारम्भ हुनेभयो ।”

थेतजीले सर्वप्रथम त्यही विहारमा २५ जना भिक्षुहरूलाई विपश्यना भावना सिकाउनु भयो । ती सबै जना ग्रन्थ विज्ञहरू थिए । यस कार्य पश्चात् उहाँलाई “सया थेतजी” भनेर पुकारिन थाल्यो । सयादोले आफ्नो सत्तामा धर्म सिकाउने आदेश दिनुभयो तर उहाँका शिष्यहरूले भने सया थेतजीलाई स्वीकार गरेन किनकि उनमा शास्त्रको अध्ययन थिएन । तर सयाजीलाई सयादोले लेख्नु भएको धेरै कितावहरूको ज्ञान भने थियो, त्यस्को आधारमा धर्म सिकाउन सक्नुहुन्थ्यो । उनमा कुनै खोट नदेखिए पछि मात्र विस्तारै उनलाई आचार्यको रूपमा स्वीकार गरियो । सयादोको धर्म सिकाउने यो जिम्मा साधारण थिएन सजिलो थिएन । एक दिन सयाजीले आफ्नो गुरूको सामू शिर भुकाउँदै भन्नुभयो— “तपाईंका शिष्यहरूका सामूमा म निककै कम ग्रन्थ अध्ययन गरेको व्यक्ति हुँ, मैले साधना सिकाएर बौद्ध शासनमा टेवा दिनु साँच्चिकै कठिन छ । अतः जब जतिबेला तपाईंको निर्देशनको आवश्यकता पर्दछ, त्यतिबेला कृपया मलाई निर्देशन दिनुहोस् ढादस् दिनुहोस्, मलाई सचेत गराउनुहोस् ।”

सयादोले ढादस् दिदै भन्नुभयो, “म तिम्रीलाई कहिल्यै पनि छोड्ने छैन, मेरो मृत्यु पर्यन्त पनि छोड्ने छैन ।”

सयाजी आफ्नो नातेदारहरूसंग पुनः गाँऊ फर्किनु भयो । सयादोको निर्देशनलाई कसरी कार्यान्वयन गर्ने भन्ने बारे छलफल भयो । सयाजी भने वर्माका विभिन्न स्थानमा भ्रमण गरेर मानिसहरूसंग सम्पर्क राख्ने विचारमा थिए । तर उनको सालीले प्याउवेजी मा नै धम्म हल छँदैछ, खानपिनको व्यवस्था गर्ने हामी छँदैछौं, यहाँ नै शिविर सञ्चालन गरे हुँदैन र ? यहाँ आएर विपश्यना सिक्न आउनेहरू पनि थुप्रै भैहाल्छ भनेर भनीन् । उहाँले उनको कुरा स्वीकार गर्नुभयो र प्याउवेजीको शालाका नै लगातार शिविर सञ्चालन गर्नु भयो ।

शिविरमा सहभागी हुने साधकहरूको संख्यामा वृद्धि हुन थाल्यो । थेतजी एकजना साधना शिक्षकको रूपमा टाढा-टाढासम्म प्रसिद्ध हुन थाल्यो । शिविरमा साधारण कृषकहरूदेखि पाली भाषाका विज्ञ व्यक्तिहरू समेत आउन थाल्यो । प्याउवेजी रंगुन शहर भन्दा त्यति टाढा थिएन अतः सरकारी ओहदाका ठूला-ठूला पदाधिकारीहरू पनि शिविरमा आउन थाले, ती मध्ये सयाजी उ वा खिन पनि एकजना हुन् ।

साधकहरूको संख्यामा वृद्धि हुँदै गए पछि उहाँले केही सहायकहरूको नियुक्ति गर्नु भयो । पूराना साधकहरू मध्ये ऊ न्यो (U Nyo), उ वा स्वे (U Ba Soe) र उ औंग न्युन्ट (U Aung Nyunt) लाई साधना सिकाउने

जिम्मा दिनुभयो । यस केन्द्रले वर्षे पिच्छे प्रगति गर्दै गए, साधकहरूको संख्यामा वृद्धि भयो, साधक संख्या २०० पुग्यो, शिविरमा भिक्षु तथा भिक्षुणीहरू पनि सहभागी हुन्थे । शालाको जग्गा कम हुन्थाल्यो, साधकहरू एकै ठाउँमा बस्न ठाउँ पुग्दैनथ्यो अतः पुराना साधकहरू घरमा गएर अभ्यास गर्दथ्यो र प्रवचन सुन्नको लागि मात्र शालामा आउने गर्दथ्यो ।

सयाजी लेडी सयादोको केन्द्रबाट फर्किनु भए पछि एक छाकमात्र खानु हुन्थ्यो र अधिकतर एकलै-मौन बस्नु हुन्थ्यो । अन्य भिक्षुहरूले भैं मार्गफलको बारेमा कुरा गर्न मनपराउनु हुन्न थियो । यदि कसैले यस विषयमा सोधिहाले भने पनि उहाँले कहिल्यै पनि आफ्नो र साधकहरूले प्राप्त गरेको फलको बारेमा केही बताउनु हुन्नथियो । यद्यपि बर्मामा उहाँ एकजना अनागामीको रूपमा सुप्रसिद्ध हुनुहुन्थ्यो । उहाँलाई बर्मामा “अनागाम सया थेत्जी” भनेर पुकारिन्थ्यो ।

त्यस समय बर्मामा गृहस्थ आचार्यहरू त्यति नभएको कारणले उहाँले अन्य आचार्य भिक्षुहरूले नभैलेको समस्याहरू भैल्लु पत्थो । केही व्यक्तिहरूले उहाँले ग्रन्थ सम्बन्धी ज्ञान नभएको कारणले मनपराउँदैनथ्यो । तर उहाँ त्यसलाई त्यति महत्व दिदैनथे र अभ्यासबाट जति फल प्राप्त हुन्छ, त्यसको मात्रै कुरा गर्नु हुन्थ्यो ।

एक समय उहाँको खेतवारीमा काम गर्ने कामदार हरूले उहाँबाट धेरै फाइदा उठाए, उनले उब्जनीमा अनैतिक काम गरेको भनेर औल्याए । त्यस समयसम्म उहाँ व्यवसायबाट पूर्ण रूपमा अलगिसकेको थिए । उहाँ यस मामलाबाट टाढा हट्नुभयो अतः ती विरोधीहरूले धेरै समयसम्म उहाँ विरुद्ध आवाज उठाइरहनु परेन ।

करीव ३० वर्ष यसरी नै अटूट रूपमा लेडी सयादोको निर्देशन र आफ्नो अनुभवको आधारमा धर्म सिकाइरहनु भयो । सन् १९४५ अर्थात् सयाजीको ७२ वर्षको उमेर पुग्दा हजारौं व्यक्तिहरूले यस विद्या सिकेर फाइदा उठाइसकेका थिए । यसै समयमा उहाँको श्रीमतीको निधन भयो, सालीलाई पक्षाघातको रोगले छोयो र सयाजी स्वयं पनि शारीरिक रूपमा कमजोर हुनुभयो । तसर्थ आफ्नो निजी सम्पत्ति आफ्ना भतिजा र भान्जाहरूलाई बाँडी दिनुभयो धम्महल शालाको संप्रक्षणको लागि ५० एकर जमीन दान दिनु भयो ।

आफ्नो खेतमा काम गर्ने ५० वटा भैसीहरू थिए । ती सबै उहाँलाई सहयोग गर्नुहुने गाउँवासी तथा साथीभाइलाई बाँडीदिए, साथमा उहाँले तिनीहरूलाई राम्ररी स्याहार्न अपील पनि गर्नु भएको थियो, साथमा यो पनि भनिएको थियो कि “तिमीहरूले मेरो खेतमा उब्जनी गर्न धेरै काम गरिसकेकाछौं यसको लागि धन्यवाद, अब

यसबाट तिमीहरू मुक्त छौं, तिमीहरू सबै यस किसिमको जीवनबाट मुक्त भएर नयाँ जीवनमा बाँच्न पाउनु ।”

सयाजी एक पटक आफ्नो उपचार गर्न तथा शिष्यहरूलाई भेट्न रंगून जानु भएको थियो । उहाँले रंगूनमा आफ्नो शरीर त्याग्ने इच्छा प्रकट गर्नु भयो र पहिला कसैको पनि दाह संस्कार नगरिएको स्थानमा आफ्नो शरीरको दाह संस्कार होस् भन्ने विचार पनि व्यक्त गर्नु भयो । साथमा उहाँले यो पनि भन्नु भएको थियो कि आफ्नो अस्थि (खरानी) कुनै पनि देवस्थानमा नराखिउनु किनभने उहाँ पूर्ण मुक्त व्यक्ति हुनु भएको थिएन । अथवा उहाँ अर्हत हुनु भएको थिएन ।

उहाँका शिष्यहरू मध्ये एक जनाले स्वेत गाऊँ पागोडा को उत्तरी भागमा साधना केन्द्र स्थापना गर्नु भएको थियो । यसको नजिकै दोस्रो विश्वयुद्धमा निर्माण भएको खोपिल्टो थियो । सयाजीले यसैलाई आफ्नो साधना गर्ने गुफाको रूपमा प्रयोग गर्नु भयो । रातमा एकजना शिष्य साथमा र ।ख्नु हुन्थ्यो । उनका शिष्यहरू समय समयमा हेरविचारको लागि आउँदथे । एकाउट्टेन्ट जनरल उ वा खिन पनि बेलावे लामा आउनु हुन्थ्यो । जो व्यक्ति उहाँलाई भेट्न आउँदथे ती सबैलाई राम्ररी अभ्यास गर्न आश्वासन दिनु हुन्थ्यो, भिक्षु तथा भिक्षुणीहरूलाई मान सन्मान राख्न भन्नुहुन्थ्यो, काय, वाक र चित्त तीनै रूपमा शुद्ध रहनको लागि जोड दिनु हुन्थ्यो र बुद्धलाई आदर, गौरव गर्न प्रेरणा दिनुहुन्थ्यो ।

सयाजी प्रत्येक साँझ स्वेत गाऊँ पागोडा जानुहुन्थ्यो, उनलाई एकहप्ता पछि नै रूघाखोकी लाग्यो र ज्वरो आयो । औषधी मूलोबाट पनि केही सुधार हुन सकेन । उनको अवस्था बिग्रै गयो । उनको सेवा गर्न प्याउवेजीबाट भतिजा-भान्जाहरू आए । प्रत्येक रात उहाँको साथमा करिब पचास जना साधकहरू ध्यान गर्दथे । यस सामूहिक साधनामा सयाजी केही बोल्नुहुन्न थियो केवल चूपचाप ध्यान गर्नु हुन्थ्यो ।

एक रात करीव १० बजे तिर सबै साधकहरू ध्यान गर्दै थिए, उहाँ आरामले पल्टी रहनु भएको थियो । उहाँको श्वास अचानक तीब्र भयो सारै लामो हुन थाल्यो । दुईजना साधकहरूले राम्ररी हेरीरहेका थिए, अन्य साधकहरू शान्तपूर्वक साधना गरीरहेका थिए । करीव ११ बजेतिर उहाँको श्वास भन गहीरो हुँदै गयो, एक पटक श्वास फेर्न झण्डै पाँच मिनेट लाग्यो । यस्तो लामो-लामो तीन श्वास पछि उहाँको श्वास रोकियो र उहाँ स्वर्गीय हुनुभयो ।

उहाँको दाह संस्कार स्वेत गाऊँ पागोडाको उत्तरी भेगमा गरियो । यस स्थानमा पछि उ वा खिनले पागोडा बनाए लेडी सयादोको जिम्मेवारी उहाँ पछि पनि नियमित रूपमा सुचारू रूपले चली नै रह्यो ।

(साभार- ‘विपश्यना’ बुद्ध वर्ष २५४१, वर्ष १४, अङ्क ९)

बौद्ध विश्वास (तृतीय भाग)-१२

के.श्री धम्मामन्द

अनुवादक- मदनरत्न मानन्धर

फेरि, जो बुद्ध धर्म नजानेका मानिसहरू छन्, उनीहरूले सोध्न सक्नेछन्— आफ्नो मानसिक शक्ति उपर नियन्त्रण गर्न सक्ने भाग्यमानी मानिसहरूले त आफैले निर्वाण प्राप्तिका लागि कोशिश गर्न सक्छन् होला, तर मानसिक र शारीरिक अथवा भनौं भौतिक रूपमा असम्पन्नहरूका लागि के भन्ने त ? कसरी उनीहरू स्वयंमा भरोसा गर्न सक्छन् ? के तिनीहरूका लागि वाह्य शक्ति जस्तै कोही ईश्वर वा देवताको मद्दत नचाहिएला ?

यसमा उत्तर यही छ कि बौद्धहरू निर्वाण अथवा दुःखबाट पूर्णमुक्ति एकै जीवनमा पाउनै पर्छ, भन्ने कुरा सोच्दैनन् । यसमा निकै समय लाग्न सक्छ धेरै जन्म लिनु पर्ने हुन्छ । आफ्नो क्षमता अनुसार आफू स्वयंले आत्म भरोसा वृद्धि गर्नुपर्छ । त्यसकारण मानसिक, शारीरिक र भौतिक रूपमा असम्पन्नहरू समेतले मुक्तिको शुरूवातका लागि सानै भएपनि स्व-प्रयत्न गर्नु पर्दछ ।

आत्म-भरोसा बन्ने प्रयत्नलाई एकपटक शुरूवातमात्र गर्नु पर्छ, व्यक्ति स्वयं (आत्म भरोसाको) शक्ति बढाउनमा अभ्यस्त हुँदै जान्छ । अत्यन्त सानो बीउ पनि एकदिन विशाल वृक्ष बन्छ, रातारात होइन । यस कठीन प्रक्रियामा धैर्य अत्यन्तै आवश्यक अङ्ग हो ।

उदाहरणको लागि, हाम्रो हाप्लै अनुभवबाट थाहा पाएको कुरा हो कि कतिपय आमाबाबुहरू आफ्ना सन्तानलाई आफ्नै आशा र अभिलाषा अनुरूप बनाउन हरसम्भव प्रयत्न गर्छन् । तर जब ती केटाकेटीहरू तरुण हुँदै आउँछन् त उनीहरू आफ्नै पाराले हुर्कन्छन्, आमा-बाबुको इच्छा अनुरूप थोरै हुन्छन् ! बुद्धधर्मको धारणा अनुसार कसैले कसैमाथि जस्तोसुकै प्रभाव पार्न खोजे तापनि आखिरमा ऊ आफै कर्म बनाउँछ, र त्यसको सारा जिम्मेवारी ऊ माथि नै आउँछ । कोही व्यक्ति अथवा ईश्वरले नै भए पनि उसको अन्तिम मुक्तिमा कुनै निर्देशन वा नियन्त्रण गर्न सक्दैनन् । यही नै आत्म भरोसाको सही अर्थ हो ।

यसको अर्थ यो होइन कि बुद्धधर्मले स्वार्थी बन्न सिकाउँछ । बुद्धधर्ममा जब कसैले निर्वाण प्राप्तिको लक्ष्य राख्दछ भने दैनिक जीवनमा समेत ऊ हिंसा, चोरी, भ्रूठ,

व्यभिचार र मादक पदार्थको सेवनले असंयमित हुनबाट बच्दछ । जब यसरी ऊ व्यवहारिक रूपमा संयमित जीवन जिउँछ स्वभावतः अरूको सुखमा समेत योगदान दिइरहेको हुन्छ । के त्यो तथाकथित 'स्वार्थीपन' अरूहरूको सुख र कल्याणका लागि योगदान भएन त ?

लौकिक अथवा संसारिक तहमा यो प्रश्नपनि गर्ने गरिन्छ कि मान्छे बाहेक अन्य प्राणीहरूलाई (जनावर, पशु-पक्षीलाई) यो अर्थहीन संसारीक चक्रबाट कसरी मुक्त गर्न सकिन्छ त ? निश्चय पनि यस्तो अवस्थामा ती प्राणीहरूलाई मुक्त गर्न कुनै महान् दैवीय वाह्य शक्तिको आवश्यकता पर्दछ, भन्ने गरिन्छन् । यस प्रश्नको उत्तर पाउन हामीले जीव विकासक्रम (Evolution) को सिद्धान्तलाई पुनरावलोकन गर्नु जरूरी छ । स्पष्ट छ कि जीवनको शुरूवात अति साधारण, पानीमा तैरिने एक कोषको रूपमा भएको थियो । लाखौं वर्षपछि यी विस्तारै विकसित हुँदै आए र अन्ततः अति विकसित र बुद्धिमान हुँदै आए । अब आएर यति बुद्धिमान भइसके कि यो सङ्गठित हुन, चिन्तन गर्न, आफ्नो धारणा बनाउन सक्षम भएको छ ।

बुद्धधर्ममा दुःखबाट मुक्तिको कुराले अहिलेको विकसित र उच्च मानसिक स्थितिमा पुगेका प्राणीहरूका तर्फ ईगित गर्दछ । जीव विकासको प्रारम्भिक अवस्थामा कर्म र मानसिक शक्तिहरू अति कमजोर र सुषुप्त हुन्छन्, तर अनगिन्ति पुनर्जन्मपछि प्राणी आफूलाई स्वतन्त्र चिन्तन गर्न सक्ने तहमा पुऱ्याउँछ । यस्तो अवस्था पुगे पछि मात्र प्राणी दुःख र पीडाका साथ अनन्त पुनर्जन्ममा लाग्नुको सारहीनता प्रति सजग हुन्छ । तबमात्र ऊ पुनर्जन्मको समाप्तिको लागि संकल्पित हुनसक्ने हुन्छ र ज्ञान र निर्वाण प्राप्तिका सच्चा सुखको खोज गर्छ । बुद्धि र प्रज्ञाको यस विकसित अवस्थामा मात्र कसैले आत्म उन्नति र आत्म विकास गर्न सक्ने हुन्छ ।

हामी सबैलाई थाहा छ, मानिसहरू अत्यन्तै फरक फरक बौद्धिक स्तर र बैचारिक शक्ति लिएर जन्मन्छन् कोही अति विद्वान हुन्छन्, कोही अति नै न्यून बुद्धिवाला हुन्छन् । तर पनि जीवनमा वाँच्नका लागि आफ्नो चाहना र विकल्प पत्ता लगाउने क्षमता केही हृदयसम्म सबैमा हुन्छ

कम या बढी यो क्षमता जनावरहरूमा पनि हुन्छन् नै ।

तसर्थ, सीमित मात्रामै भएपनि साधारणभन्दा साधारण जीवमा समेत असल कर्म बनाउने क्षमता हुन्छ । यस क्षमतालाई परिश्रम साथ लागू गरेमा र असल कर्मलाई क्रमिक रूपमा वृद्धि गर्न सकेमा ऊ उच्च स्तर को जीवमा पुग्न सक्छ ।

‘मपनि भविष्यमा बुद्ध बन्छु’ भन्ने सुमेध ऋषिले गरेको प्रतिज्ञा र त्यसपछि बुद्ध बन्नका लागि अनगिन्ति जन्म सम्म एक साधारण मानिसको रूपमा जन्मेर कठीन प्रयास गर्नु भएको जातक कथाहरूबाट पनि हामी यो कुरा बुझ्न सक्छौं ।

एकदिन आफ्नो आमासाथ डुङ्गामा यात्रा गरि र हँदा अकस्मात आएको आँधिले डुङ्गा पल्टाई दियो र यात्रीहरू सबै समुद्रमा खसे । आफ्नो बचावको वास्तै नगरी बोधिसत्व (भावी बुद्ध) ले आफ्नी आमालाई पिठ्युंमा बोकी पौडिन थाले । तर पानीले गर्दा उसले आफ्नो बाटो ठम्याउन सकिरहेको थिएन । यस्तो सङ्कटको अवस्थामा एकजना देवताले देखे । त्यो देवता शारीरिक रूपमा अगाडि आएर उसलाई मद्दत गर्न सक्दैनथे तर सही दिशा देखाइदिए । युवकले त्यसको कुरा सुनी आफू र आफ्नी आमा दुवैलाई बचाए । त्यहीँ उसले बुद्धत्व प्राप्त नभएसम्म अविराम प्रयत्न गर्ने दृढ निश्चय गरे ।

यस कथाले बौद्धहरू आफ्नो दैनिक जीवनमा देवताहरूको मद्दत चाहन्छन् र पाउँछन् भन्ने तथ्य छर्लंगयाउँछ । देवता भनेको त्यो हो जो ठूलो पुण्यको प्रतापले अरूलाई मद्दत गर्न सक्ने शक्ति लिएर जन्मन्छन् तर यो शक्ति भौतिक र शारीरिक रूपमा मात्र सीमित छ । हाम्रो दैनिक जीवनमा, हामी देवताको मद्दत लिन सक्छौं । (दशा आइलागेमा, असुविधा भएमा, विरामी भएमा वा डर लागेमा आदि)

वास्तवमा यसरी देवताहरूको मद्दत खोज्नु पनि भौतिक संसारमै बाँधी रहनु हो । हामीले जन्मँदानै भौतिक इच्छा र आवश्यकताहरू लिएरै जन्मेका हौं भन्ने वास्तविकतालाई स्वीकार गर्छ । र सीमित रूपमै भएपनि यसको परिपूर्ति गर्नु कुनै भूल होइन । बुद्धले मध्यममार्गको व्याख्या गर्दै भन्नु भएको थियो— हामी सम्पूर्णरूपमा बिलासितामा पनि डुब्नु हुँदैन र आफूलाई चाहिने न्यूनतम आवश्यकतालाई पनि तिरस्कार गर्नु हुन्न ।

किन्तु, हामी यहिं, रोकिनु हुन्न । ‘जन्मको कारणलाई स्वीकार्दै हामीले आर्य अष्टांगिक मार्गलाई अपनाएर ज्ञानको त्यो तहसम्म पुग्न आफ्नो सारा प्रयत्न लगाउनु पर्छ जहाँ हामीले बुझ्ने छौं कि भौतिक वस्तु प्रतिको आसक्ति नै दुःख र पीडाका कारण हुन् ।

जस्तै हामी हाम्रा अनन्त जन्मकाबारे बुझ्छौं, इन्द्रिय सुख प्राप्तिको हाम्रो लालसा कम हुँदै जान्छ । तब हामी सच्चा अर्थमा आत्म भरोसी, आत्म विश्वासी बन्छौं । यस अवस्थामा पुगेपछि हामीलाई देवताहरूको अरू मद्दत चाहिन्न, किनकि अब हामी भौतिक आवश्यकताको पूर्तिरि लागि रहेका छैनौं ।

एक बौद्ध जसले संसारको क्षणभंगूरता जानी सकेको छ, उसले भौतिक वस्तुहरूबाट आफूलाई टाढा राख्ने अभ्यास गर्छ । ऊ संसारीक वस्तुमा बढी आकर्षित हुन्न । त्यसकारण ऊ आफ्ना वस्तुहरू नभएकाहरूलाई बाँडी दिन्छ, उसले उदारताको अभ्यास गर्छ । यसरी एक बौद्धले अरूको हितको लागि योगदान दिन्छ ।

जब बुद्धले आफ्नै पुरुषार्थबाट ज्ञान प्राप्त गर्नुभयो, तब उहाँले त्यो ज्ञान स्वार्थवश आफूमैमात्र राख्नु भएन । बरू, त्यो ज्ञानलाई उहाँले पैतालिस वर्षसम्म मानिसहरूलाई मात्र होइन बरू सम्पूर्ण प्राणीहरूलाई बाँड्नु भयो । यो नै बुद्ध धर्मको निस्वार्थता र सम्पूर्ण प्राणीको हित र कल्याणका लागि गरिएको सर्वोच्च उदाहरण हो ।

बुद्धले कुनै अलौकिक चमत्कारद्वारा होइन बरू आफ्नो प्रज्ञा र करुणाद्वारा पनि थुप्रै अनुयायीहरूको मङ्गल गर्नु भएको छ ।

एकपटक, एकजना किशा गौतमी नामक आइमाई आफ्नो मरेको बच्चा जिलाई देऊ भनी बुद्धकहाँ प्रार्थना गर्न आइन् । तिनको दुःखित र ब्याकुल अवस्था हेरी उहाँले तिनीलाई कोही पनि प्रिय व्यक्ति मृत्यु नभएको घरबाट एकमुठी तोरी ल्याउन अह्वाउनु भयो । त्यो विक्षिप्त महिला घर-घर चहारे, सबैले तोरी दिन चाहे तर कसैले पनि आफ्नो प्रिय व्यक्ति मृत्यु भएको छैन भनी भन्न सकेनन् । विस्तारै, किशा गौतमीलाई जन्मेका सबैले मृत्युलाई अंगाल्नै पर्ने रहेछ भन्ने महसूस हुँदै आयो । त्यसपछि तिनी बुद्धकहाँ फर्के र मृत्युको सत्यता देखाइदिनु भएकोमा उहाँलाई धन्यवाद दिइन् । **क्रमशः**

महास्वप्न जातक-१०

मूल पालि अनुवादक - भिक्षु अमृतानन्द
नेपाली अनुवादिका - शरणशीला

(१४) सपना देखेको दृश्य- ठूलो गोमन सर्पलाई भ्यागुतोले निलेको दृश्य

अर्थ- कलियुगका श्रमिन्ले श्रीमतीलाई बसमा राख्न नसकी श्रीमतीले श्रीमानलाई आफ्नो बसमा वा काबुमा लिइराखेको हुन्छ ।

(१४) “भन्ते ! धर-माउरी जत्रो भ्यागुताहरूले ठूला ठूला कालसर्पहरूलाई बेगले लखेटेर कमलको डाँठ सरह टुक्रा-टुक्रा पारिदिए । यसको फल के होला ?”

“महाराज ! यसको फल पनि संसारको विनाश हुने बेलामा हुनेछ । त्यसबेला मानिसहरू सुसाढे रोगी हुने छन् । क्लेशको कारणले युवकहरू आ-आफ्ना स्त्री-हरूको वशमा बस्ने छन् । घरका दास कर्मचारी, गाई, भैंसी आदि र सुनचाँदी सबै उनीहरूको अधीनमा हुने छन् । ‘फलानो सुन-चाँदी, मोती आदि कता छ ?’ भनी लोग्नेहरूले सोध्दा, “जहाँ भएपनि तिमीलाई केको वास्ता ? मेरो घरमा ‘यो छ, यो छैन’ भनी जान्न आउने भयो हैन तिमी ?” भनी अनेक प्रकारले गालि गरी वचनरूपी वाणले घोची, नोकर-चाकरहरूलाई आफ्नो वशमा लिनेछन्-मानौं, धर-माहुरी जत्रो भ्यागुताहरूका बच्चाहरूले घोर विष हुने कालसर्पहरूलाई निलेर पठाए भैं । यसको कारणले पनि तपाईंको केही भय छैन । पन्ध्रौं स्वप्नको कुरा सुनाउनुहोस् ।”

क्रमशः

मनको स्वभाव

पूर्णमान महर्जन

चञ्चलता/अस्थिरता मनको स्वभाव हो । वितिसकेको भूतकाल र आउने भविष्यको कल्पनामा मन डुलिरहेको हुन्छ । जसरी पोखरी, तलाउ, खोला या नदीको माछालाई जमिनमा राख्दा माछा छटपटिने गर्दछ, त्यसरी नै मन सधैं अस्थिर र बेचैन हुने गर्दछ । अनि जसरी ध्वज-दण्डमा टाँसिएको भन्डा हावामा फरफराउने हुन्छ, त्यसरी नै मन पनि अविच्छिन्न रूपमा फरफराइरहने हुन्छ, खोलाको पानी र हावा जस्तै सदा गतिशील भैरहन्छ । यसको गति यति तीव्र हुन्छ, तेजिलो हुन्छ कि संसारमा सबैभन्दा छिटो दौडिने प्रकाशको गतिभन्दा अधिक हुन्छ । यो मानसिक धर्म, चित्त या मतिको गति नाप्ने यन्त्र आजसम्म वैज्ञानिकहरूले बनाउने सौभाग्य प्राप्त गर्न सकेको छैन ।

मनमा आउने तर्कवितर्क या मनको भौतारिने स्वभावको सन्दर्भमा भगवान् बुद्धले भागिनेय्य संघरक्षित श्रामणेरलाई उपदेशको क्रममा आज्ञा गर्नु भएको थियो—

“दुरङ्गमं एकचरं, असरीरं गुहासयं ।

ये चित्तं संयमेस्सन्ति, मोक्खन्ति मारबन्धना ।”

— धम्मपद (३७)

अर्थात् शरीररहित गुफामा रहेर टाढा टाढा एकलै कुद्ने चित्तलाई जसले वशमा राख्दछ, संयम बनाउँदछ, त्यो मारबन्धनबाट मुक्त हुन्छ । धम्मपद (३६०, ३६१) अनुसार एउटा एउटा मात्र इन्द्रिय संयम गर्ने पाँचजना भिक्षुहरूलाई शास्ताले उपदेश गर्नुभएको थियो कि आँखा, कान, नाक, जिब्रो, शरीर, वचन र मनलाई संयम गर्नु र।मो हो र यसरी सबै इन्द्रियलाई संयम गर्ने भिक्षु सबै दुःखबाट मुक्त हुन्छ । यसै गरी कुद्दाल जातकमा उल्लेख गरिएको छ—

“यो सहस्सं सहस्सेन, सङ्गामे मानुसे जिने ।

एकञ्च जेय्यमत्तानं, स वे सङ्गामजुत्तमो ।”

अर्थात् हजारौं युद्धमा हजारौं हजार मानिसलाई जित्नुभन्दा जसले आफ्नो मनलाई जित्दछ, त्यो वास्तविक संग्रामजित् हो ।

भगवान् बुद्धले भिक्षुहरूलाई आज्ञा भएको थियो “चेतनाहं भिक्खवे कम्मं वदामि” भिक्षुहरू ! चेतनालाई नै

कर्म भनेर भन्दछु । मनुष्यले ३ द्वार मार्फत कर्म गर्ने गर्दछन् । वचनले गर्ने वची कर्म, शरीरले गर्ने काय कर्म र मनले गर्ने मनोकर्म हुन् । वची र काय कर्म मनद्वारा निर्देशित हुन्छ । राम्रो, नराम्रो या असल खराब बनाउने मन नै हो । हामीले हाम्रो संसार मनले नै बनाउँदछ । भनाईको तात्पर्य ब्रह्माण्ड या पृथ्वीको सृजना मनले गर्ने नभई मनुष्यको आफ्नो जन्म, जरा व्याधि र मरणको संसार बनाउने मन हो । किनभने मनको कारणले प्राणी फेरि फेरि पुनर्जन्म भई एक घडी एक पला एक क्षण पनि स्थिर नरही दुःखमय भवचक्रमा घुम्दै निरन्तर संसरण हुँदै कहिले मनुष्यलोकमा, कहिले अपाय (दुर्गति) मा कहिले देवलोकमा र कहिले ब्रह्मलोकमा घुमिरहन्छन् अनि परिवर्तित भइरहन्छन् । महाकारुणिक शास्ताले प्राणीलाई यसरी भवसागरमा अलमल्याउने ३ कारणहरू बनाउनु भएको देखिन्छ । मन या चित्तसँग सम्बन्धित यी कारणहरू कर्म, कर्म निमित्त र गति निमित्त हुन् । मनुष्यले गर्ने पुण्य पाप अर्थात् कुशल अकुशल कुन कर्म भारी हुन्छ । त्यस अनुरूप उसको मरणासन्न अवस्थामा कर्म निमित्त प्रकट हुने गर्दछ र त्यसै अनुसार गति निमित्त हुन्छ अर्थात् कहाँ पुनर्जन्म हुने हो, त्यसको पूर्व सङ्केत देख्ने गर्दछ ।

चञ्चल मन जहिले पनि चञ्चलतामा रमाउने गर्दछ । लाभ, यश, प्रशंसा र सुखमा मन हाँस्ने गर्दछ, मात्तिने गर्दछ भने अलाभ, अयश, निन्दा र दुःखमा रूने गर्दछ, आत्तिने गर्दछ । अष्टलोक धर्मबाट चित्त कम्पित नहुनु उत्तम मङ्गल हो । तथापि मनलाई कम्पित नहुने गरी संयम र नियन्त्रणमा राख्नु निकै कठिन कार्य हो । हामी जस्ता पृथग्जनका कुरा छाडौं, बोधिसत्व एवम् ध्यानलाभी प्रब्रजितहरूको पनि म कम्पित भएर आफ्नो ध्यान बलबाट प्राप्त ऋद्धि गुमाउनु परेको र प्रब्रजित वस्त्र छाडेर गृहस्थी भएर जीउनु परेको उदाहरण नभएको हो इनन् । सङ्कप्पराज जातक अनुसार वाराणसीमा ब्रह्मदत्त राजाले राज्य गरेको समयमा उच्च ब्राम्हण कुलमा जन्मेको बोधिसत्त्वले आफ्ना मातापिताको मृत्युपछि सबै सम्पत्ति त्याग गरेर हिमालयतिर गई अभिज्ञा र समापत्ति ध्यान लाभ गरे । पछि नुनिलो र अमिलो खाद्य पदार्थ

सेवनका लागि चारिका गर्दा गर्दै वाराणसी आइपुगे । ब्रह्मदत्त राजाले तपस्वी बोधिसत्त्वलाई देखेर अत्यन्त श्रद्धा राखी वन्दना गरी तपस्वीलाई उद्यानमा बस्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउन लगाएर दिनहुँ भोजनका लागि दरवारमा आमन्त्रण गरे । एक दिन सिमान्तमा विद्रोह भएको हुनाले राजाले आफ्नी महारानीलाई तपस्वीको भोजनको जिम्मा लगाई विद्रोह शान्त पार्न सैन्यसहित प्रस्थान गरे । तपस्वी एक दिन भोजन गर्न समयमा नपुगेको हुनाले महारानी नुहाइधुवाइ गरी चिप्लो वस्त्र पहिरणमा आराम लिइरहेकी थिईन् । सोही समयमा तपस्वी बोधिसत्त्व आकाशमार्ग भएर दरवारमा छिर्न लाग्दा उनको वल्कल वस्त्रको आवाजले महारानी एक्कासी जुरूक उठ्न खोज्दा लगाइराखेकी वस्त्र खसे । तपस्वीले महारानीले वस्त्ररहित विपक्षी आलम्बन इन्द्रियलाई चञ्चल मनले शुभ मानेर हेरिरहे । फलस्वरूप तपस्वीको इन्द्रियहरूको पवित्रता नष्ट भए, ध्यान बल लोप भएर गए । पछि आकाशमार्गबाट जान नसकी हिडेर गए ।

तपस्वी बोधिसत्त्व जस्तै ध्यान लाभ गरेर रहेका एक भिक्षु थिए । जहाँ जानु परेतापनि सो भिक्षु आकाशमार्ग भएर जाने गर्दथ्यो । एक दिन सो भिक्षुको गुरु भिक्षुले उनलाई जहिलेपनि आकाशमार्ग भएर जानु हुँदैन, होइन भने आँखा फुटेकी श्रीमतीसँग जीवन बिताउनु पर्ला भनी सम्झाएका थिए । गुरु भिक्षुको आज्ञालाई उलङ्घन गरी एक पटक आकाशमार्ग भएर गइरहेको बेला फूल टोपीरहेकी एक सुन्दरी उनको आँखामा पच्यो । सुन्दरीप्रतिको अत्यधिक राग र आसक्तिले गर्दा सो भिक्षुको ध्यान बल लोप भयो । पछि आकाशमार्गबाट जान नसकी हिडेर गुरूकहाँ फर्के । उही सुन्दरीको वारम्बार सम्भनाले सो भिक्षुले प्रव्रजित जीवन त्याग गरेर उनीसँगै विवाह बन्धनमा बाँधे । केही समयपछि श्रीमानश्रीमतीको भगडामा श्रीमान् (पहिलेको भिक्षु) ले श्रीमतीलाई रिसले चुर भएर ढुङ्गले हान्दा श्रीमतीको एउटा आँखा फुट्न गयो । भिक्षु जीवनमा उनको गुरु भिक्षुले भने जस्तै उनले आँखा फुटेकी श्रीमतिसँगै जीवन गुजार्नु पच्यो । मनको यस प्रकारको स्वभावलाई काबुमा राख्न नसकेर नै क्षणिक सुखमा आसक्त राखी मानिस अनन्त दुःखको भुमरीमा रूमल्लिरहेका हुन्छन् ।

भगवान् बुद्धको अनुसार मन भनेको नगर हो, सहर हो । जसरी पहिले पहिले नगरलाई सुरक्षित राख्न चारैतिर पर्खालले घेरेर ढोकाहरूमा सुरक्षा कर्मीहरू बस्ने गर्दथ्यो, त्यस्तै गरेर राग, द्वेष र मोहरूपी शत्रुबाट बच्न, क्लेशबाट अलग रहन मानिसले प्रत्येक आफ्नो क्रियाकलापमा होश पुऱ्याउनु पर्दछ । तथागतको 'अप्पमादेन सम्पादेथ' भन्ने उपदेशलाई चिन्तन मनन र आत्मसात् गर्नुपर्दछ । मनबाट राग, द्वेष र मोहरूपी क्लेशलाई खाली गर्नाले जन्म, जरा, व्याधि र मरणको भवचक्रबाट मुक्त भई निर्वाण प्राप्त गर्नमा सहयोग मिल्दछ । तर इन्द्रियहरूको स्पर्शले लोभ्याउने कुरामा आसक्त रहनु मनको स्वभाव हो । महाकारुणिक शास्ताले मनुष्यको यस प्रकारको आसक्तिलाई एक प्रकारको मनोरोगको संज्ञा दिनुभएको छ । दुःख कष्ट र पीडा दिनु रोगको स्वभाव हो । मनोरोग आसक्तिको कारणले प्राणी फेरि जन्म र मरणको भवचक्रमा अनन्त रूपमा अल्झिनु ठूलो दुःख, कष्ट र पीडा हो । यस यथाभूतलाई मनुष्यले ग्रहण गर्नु या नगर्नु आफ्नो ठाउँमा छ ।

आफूलाई सुखी बनाउने कि दुःखी भन्ने कुरा मानिसको आफ्नो मनमा भर पर्दछ । परमसुख निर्वाणको गन्तव्य अग्रसर गराउने कि वारम्बार दुःखमय दलदलमा अलमलाई राख्ने भन्ने कुरा मनको खेल हो । भगवान् बुद्धले बोधिज्ञान प्राप्त गरेर महापरिनिर्वाण नभएसम्मको ४५ वर्ष गाउँगाउँ, सहरसहर चारिका गर्नुभई सम्पूर्ण मानवको भलोका लागि आफूले प्राप्त गरेको ज्ञानलाई प्रचार प्रसार गर्नुभएको उपदेशको मुलसार मन या चित्तलाई शुद्ध गर्नु हो । वहाँको प्रत्येक उपदेशलाई मध्यनजर राखेमा मनलाई शान्त राख्नु, मनलाई संयममा राख्नु, मनलाई वशमा राख्नु, राग, द्वेष र मोहबाट मनलाई टाढा राख्नु आदि इत्यादि मनसित सम्बन्धित शिक्षा नै मूलभूत कुराको रूपमा भेटिन्छ । तथागतले आफ्नो उपस्थापक भिक्षु आनन्दलाई आज्ञा गर्नु भएको थियो—

“सब्बपापस्स अकरणं, कुसलस्स उपसम्पदा ।

सचित्तपरियोदपनं, एतं बुद्धान सासनं ॥”

— धम्मपद (१८३)

अर्थात् कुनै पाप नगर्नु, कुशल कर्म गर्नु, आफ्नो चित्तलाई शुद्ध गर्नु यही बुद्धहरूको शिक्षा हो ।

रोग ब्याधिले ग्रस्त हुँदाको क्षण

✍ विजय लक्ष्मी शाक्य

सबै मानिसहरू चाहन्छन् निरोगी भएर बाँच्न सकौं । आजकल जुन खानेकुरामा पनि केमिकल्स या रासायनिक औषधिहरूको मिसावतले गर्दा हामीहरूलाई प्रभाव पारिरहेको हुन्छन् । जे होस् जन्म पछि बुढाबुढी हुनुपर्ने, रोग, ब्याधिले दुःख हुने जुन तथागत शास्ताको उपदेशमा उल्लेख भएका छन्, सबै सत्य नै छन् ।

विरामीको मनस्थित स्वभावैले कमजोर हुन्छन् । तर स-सानो रोगहरू मानिसहरूले पचाइसकेका छन् । विभिन्न औषधिहरू रोग निदानको उपचारार्थ प्रचार प्रसार मा छन् । विरामीपना पनि निको हुन्छन् । तर घाटक रोगहरू पनि कम फैलिएका छैनन् । यस धर्तीमा जति रोगहरू बढे डाक्टर, वैद्यहरू पनि बढ्दै गए । त्यस मध्ये क्यान्सरलाई भनिन्छ, नो आन्सर मतलब यसको जवाफ नै छन् । यो असाध्य रोग हो । जति पैसा खर्च गरे पनि निको हुँदैन । यसको इलाजै छैन । आधुनिक समाजमा यो रोग साध्य भएको पनि देखिन्छ । वैज्ञानिक, डाक्टरहरूको प्रयासमा औषधि उपचार राम्ररी गर्न सके निको पनि हुने गर्दछ । तर जुनसुकै चीज वस्तु केहीमा पनि स्थायित्व हुँदैन । सबैमा तथागत बुद्धको अनित्यता वा अस्थिरताको सिद्धान्त नै लागु हुने हुन्छन् ।

वैज्ञानिक उपकरणहरू आविष्कारहरू मानव समाजमा सहयोगी र उपकार जनक र आधुनिक समाजको निर्माणको कारण पनि बनेका छन् यदि कुसल वाटो वा काममा लगाए । होइन भने अर्को तिर विकृति र ध्वंसात्मक पनि हुने हुन्छन् । यो मानिसको मन मष्टिक र चेतनामा नै भर पर्ने कुरो हुन जान्छ । यहाँ पनि बुद्ध भगवानको शिक्षा वा धर्म नै लागु हुने गरिन्छ कि मनले कुनै पनि किसिमको काम गर्नमा निर्देशन दिन्छ, वा अगुवाई गर्दछ । त्यसैले मन नै श्रेष्ठ हुने हुन्छ । धम्मपदको पहिलो शिक्षामा उल्लेख भएसरी **“मनो पुब्बंगमा धम्मा मनोसेट्ठा मनोमया”** भनेर औषधिहरू कुसल कार्य वा तरिकाले लगाउनाले विभिन्न रोगहरूको निदान भएको देखिन्छ । मानव समाजको उपकार तथा उद्धार भएको देखिन्छ । त्यसमा जो सुकै पनि पर्ने हुन्छ । त्यही अवस्थाहरूले कृषि, व्यापार, उद्योग, उर्जा आदिमा

उपयोग भइ मानिसहरूले काम वा मजदुरी पाउने हुन्छन् र आ-आफ्नो लागि अति आवश्यक वस्तु देखि लिएर अनेक मोज मस्तीका विलासिताको सामान पनि प्राप्त गर्न सक्षम हुन्छन् ।

जुन सुकै ठाउँमा क्षेत्रमा पनि कुसल वा अकुसल कार्य गराउनमा मन नै अगुवा हुने भएकोले हुनुपर्दछ कि अस्पतालहरूको केही ठाउँहरूमा लेखिएको पढ्न पाइन्छ कि असम्भव केही छैन इच्छा शक्ति भएमा क्यान्सर जस्ता असाध्य घाटक रोग पनि निको हुने हुन्छ । जसले विरामीको मनस्थितिलाई मनोबल बढाउने काम गर्ने गर्दछ ।

मानिसहरू विभिन्न शिक्षाहरू प्राप्त गरी आफ्नो क्षमता अनुसार कार्यहरू गरी जीवनस्तर वा जीविका चलाउने गर्ने गर्दछन् । त्यस वाहेक शारीरिक, मानसिक, आर्थिक, आध्यात्मिक वा धार्मिक विकासको लागि चाहिने कुराहरू मध्ये मनोबल बढाउनु बौद्ध शिक्षा वा धर्म पनि कामोपयोगी हुने हुन्छन् । त्यसैले भगवान बुद्धले प्रदर्शित मार्ग आनापान, सति, विपस्सना ध्यान भावनाको अभ्यासले पनि विरामीको कमजोर विरक्तिएको मनलाई बलियो पार्ने काम गर्ने गर्दछ । जसले गर्दा दुःखदायी रोगलाई पनि निको पार्ने काम गर्ने गर्दछ ।

योगीहरू भन्ने गर्दछन् कि दैनिक योगाभ्यासको कारणले हतपत्ती घाटक रोगले छुँदैन तर सबैले त्यही बाटो अवलम्बन गर्न सकेको हुँदैन ।

जे होस् रोग ब्याधिले ग्रस्त भएको वेला विपस्सना ध्यान भावनाको अभ्यास गर्न गान्हो पर्ने हुन्छन् । मन विचलित हुन्छन् । तर सामान्य अवस्था भएपछि मात्र यसको पनि ठूलो प्रभाव हुने छन् भनेर भन्न सकिने अवस्था सृजना हुन्छन् ।

म पनि विरामी पर्दा घरैमा वसेर पनि बुद्ध शिक्षा भन्ते गुरुमांहरूबाट पहिले सुनेको र आफूले फुर्सदको वेला पढेको कारण ध्यान भावना पनि अभ्यास गरेको कारणले मलाई आफ्नो मनोबल बढाउन फाइदा भएको कुरा महसुस गर्न सके ।

साधु ! साधु ! साधु !

नेपालको सबै भन्दा पुरानो हाम्रो आफ्नै मौलिक सम्बत् अञ्जन सम्बत् २७०६

प्रा. स्वस्ति रत्न शाक्य,
प्रिन्सिपल, एकेडेमी अफ सेक्रेड हर्ट्स

हाम्रो यो स्वतन्त्र देश नेपालको तत्कालिन कपिलवस्तु गणराज्य र देवदह गणराज्यको मध्यममा देवदह गणराज्यका कोलीय शाक्यवंशी राजा अञ्जन शाक्यले त्यस समयमा अतिनै सुन्दरी आफ्नी प्यारी अर्धांगिनी महारानी रूम्विनी देवी शाक्यको निमित्त निर्माण गरिदिएको लुम्बिनी उद्यानमा अञ्जन सम्बत् अर्थात् शाक्य संम्बत् ६८ साल । ईस्वी पूर्व ६२३ साल) मा महारानी मायादेवी शाक्यको कोखबाट राजकुमार सिद्धार्थ शाक्यको जन्म भएको थियो । उहाँ राजकुमार सिद्धार्थ शाक्यका पिता हाम्रो स्वतन्त्र देश नेपालको तत्कालिन कपिलवस्तु गणराज्यका महाराज शुद्धोधन शाक्य थिए । त्यस्तै राजकुमार सिद्धार्थ शाक्यका माता महारानी मायादेवी शाक्य हाम्रो यो स्वतन्त्र देश नेपालकै तत्कालिन देवदह गणराज्यका कोलीय शाक्यवंशी राजा अञ्जन शाक्यकै जेष्ठ पुत्री थिइन् । त्यस्तै राजकुमार सिद्धार्थ शाक्य राजपात त्याग गरेर छ वर्ष सम्म कठोर तपस्या गरेर अञ्जन संम्बत् भनेको शाक्य संम्बत् १०३ साल अर्थात् ईस्वी पूर्व ५८८ सालमा बोधिज्ञान लाभ गरी शाक्यमुनि बुद्ध भएका थिए । उहाँ शाक्यमुनि बुद्ध एशिया महादेशका ज्योति तथा यस संसारमा विश्व शान्तिका अग्रपुरुषको रूपमा नै विशेष रूपमा परिचित हुनु भयो । हामी सबै राष्ट्र प्रेमी नेपालीहरूको लागि यो अत्यन्त गौरवको कुरा भएको छ । यसरी नै यस संसारमा हाम्रो यो स्वतन्त्र देश नेपालका शाक्यमुनि बुद्धको गौरवमय परिचय सिद्ध भएको छ ।

त्यस्तै महारानी मायादेवी शाक्यका आफ्नै पिता नेपालको तत्कालिन देवदह गणराज्यका शाक्यवंशी राजा अञ्जन शाक्यले हाम्रो यो सानो तर प्राचीन काल देखिनै स्वतन्त्र रहेको हाम्रो देश नेपालमा आज भन्दा २७०५ वर्ष पहिले नै आफ्नो नामबाट चन्द्रमाको गति अनुसारको नयाँ सम्बत् अञ्जन सम्बत् अर्थात् शाक्य सम्बत् चलाउनु भएको थियो । यस नयाँ सम्बत्लाई देवदह गणराज्यका कोलीय शाक्यवंशी राजा अञ्जन

शाक्यले त्यस समयमा अत्यन्त सुन्दरी आफ्नी प्यारी अर्धांगिनी महारानी रूम्विनी देवी शाक्यको नाममा लुम्बिनी उद्यान निर्माण गरिदिएको महान कार्यको समेत कदर गरी यस अञ्जन सम्बत्लाई महा सम्बत् पनि भन्ने गर्दथ्यो र त्यस्तै नेपालका एक जना शाक्य राजाले यस विश्व संसारमानै प्रसिद्धी पाउने महान कार्य गरेकोले यो नयाँ सम्बत् फेरेकोले यसलाई शाक्य सम्बत् पनि भन्ने गर्दथ्यो । चित्त शुक्ल प्रतिपदा भनेको चैत्र शुक्ल पक्ष प्रतिपदाको दिन अर्थात् चउलाथ्व पारूको सम्बत्सरारम्भको दिनबाट यो अञ्जन सम्बत् वा महा सम्बत् वा शाक्य सम्बत् भनीने सम्बत् शुरू गरिएको थियो । चन्द्रमाको गति अनुसारको तिथि मितिको आधारमा यो प्रयोगमा ल्याउने भएकोले यो सम्बत् अञ्जन सम्बत् वा महा सम्बत् वा भनी शाक्य सम्बत् हाम्रो यो स्वतन्त्र देश नेपालको आफ्नै मौलिक परम्परागत संस्कारका साथै सांस्कृतिक रिति स्थिति सित घनिष्ट सम्बन्ध राखी हामीले थाहानै नपाउने गरी प्राचीन काल देखिनै हामीहरूले प्रयोग गरिनै रहेका छौं भने हाम्रो देश नेपालकै यो सबैभन्दा पुरानो हाम्रो आफ्नै मौलिक राष्ट्रिय सम्बत् यो अञ्जन सम्बत् वा महा सम्बत् अथवा भनी शाक्य सम्बत्को नाम बाह्र महिनाको शुद्ध नाम र साल गणना गर्ने बानी भने हामी नेपालीहरूले थाहा नै नपाईकन बिसर्दै गईरहेका छौं । यो हामी नेपालका सबै नेपालीहरूकै लागि अत्यन्तै दुःखमय बानी व्यवहार लागेको जस्तो मलाई लागेको छ । त्यसैले हाम्रो स्वतन्त्र देश नेपालका हामी सबै राष्ट्र प्रेमी नेपालीहरूले यो हाम्रो देश नेपालको गौरवमय ऐतिहासिक महत्वको सबैभन्दा पुरानो हाम्रो आफ्नै मौलिक सम्बत् यो अञ्जन सम्बत् वा महा सम्बत् अथवा शाक्य सम्बत्को नाम र साल नेपालका हामी सबै राष्ट्र प्रेमी नेपालीहरूले कदापि बिसर्न हुँदैन । यो हाम्रो स्वतन्त्र देश नेपालको आफ्नै मौलिक तथा सबैभन्दा पुरानो सम्बत् यो अञ्जन सम्बत् वा महा सम्बत् वा शाक्य सम्बत्को नाम र साल पनि हामी सबै

नेपालीहरू संगसंगै संभ्रना गर्दै नबिर्सिकन चलन चल्तिमा प्रयोग गर्दै लगौं भन्ने हाम्रो यो स्वतन्त्र देश नेपालका सबै राष्ट्र प्रेमी नेपालीहरूलाई मेरो हृदयबाट विनम्र अनुरोध छ ।

यहि वि.सं. २०७१ सालको आउंदो चैत्र ७ गतेको दिन तद अनुसार ईस्वी सन् २०१५ सालको मार्च २९ तारिक शनिवारको दिन चित्त शुक्ल प्रतिपदा भनेको चैत्र शुक्लपक्ष प्रतिपदा अर्थात् चउलाथ्व पारूको दिन सम्बत्सरारम्भको शुभ दिन हो । यसै दिनमा हाम्रो यो सानो तर स्वतन्त्र देश नेपालको आफ्नै मौलिक तथा राष्ट्रिय सम्बत् अञ्जन वा महा सम्बत् वा भनौ शाक्य सम्बत् २७०६ सालको नव वर्ष दिनमा प्रवेश गर्छ । त्यसैले हाम्रो यो स्वतन्त्र देश नेपालका हामी सबै राष्ट्र प्रेमी नेपालीहरूले हाम्रो देश नेपालको आफ्ने मौलिक सम्बत् यो अञ्जन सम्बत् वा महा सम्बत् वा शाक्य सम्बत्को नव वर्ष दिनको शुभ कामना सहित हामी सबैराष्ट्र प्रेमी नेपालीहरूले आफ्नो मौलिक नव वर्षको शुभ दिन मनाउने चलन चलाउँदै लगौं । अनि तपाईं पनि हाम्रो यो स्वतन्त्र देश नेपालकै राष्ट्र प्रेमी नेपाली हो भने अब आउने शङ्कर सम्बत् ११३५ सालको पात्र र अब छिट्टै प्रकाशित हुने वि.सं. २०७२ सालको पात्रमा तथा केलेण्डरमा र टेबल पात्रोको पहिलो पानामा “अञ्जन सम्बत् २७०६/७” भन्ने र हरेक महिनाको पानामा “अञ्जन सम्बत् २७०६” सोहि वि.सं. २०७२ सालको चैत्र महिनाको २६ गते शुक्रवार अर्थात् चैत्र शुक्ल पक्ष प्रतिपदा भनेको चउलाथ्व पारू को दिन तदनुसार ईस्वी सन् २०१६ साल अप्रिल ८ तारिक को दिन अञ्जन सम्बत् २७०७ वर्षमा प्रवेश हुने हुँदा सो दिनको ठाउँमा “अञ्जन सम्बत् २७०७ नव वर्ष” भन्ने उल्लेख गरी चैत्र महिनाको पानामा “अञ्जन सम्बत् २७०६/७” भन्ने उल्लेख गरी समावेश गरि दिनु हुन सम्बन्धित संघ संस्थाका पात्र तथा केलेण्डर निर्माणका संयोजकज्यूहरूमा हार्दिक अनुरोध गर्दछु ।

यसका साथै हाम्रो यो स्वतन्त्र देश नेपालको विभिन्न विद्यालय, महाविद्यालय तथा संघ संस्थाहरूबाट अब छिट्टै प्रकाशित हुने वि.सं. २०७२ सालको केलेण्डरमा र टेबल पात्रोमा समेत “अञ्जन सम्बत् २७०६/७” भन्ने उल्लेख गर्न नबिसौं र सोहि

वि.सं. २०७२ सालको चैत्र महिनाको २६ गते शुक्रवार को दिन चैत्र शुक्ल पक्ष प्रतिपदा अर्थात् चउलाथ्व पारूको दिन तदनुसार ईस्वी सन् २०१६ सालको अप्रिल ८ तारिकको दिन अञ्जन सम्बत् २७०७ वर्षमा प्रवेश हुने हुँदा सो दिनको ठाउँमा “अञ्जन सम्बत् २७०७ नववर्ष” भन्ने उल्लेख गरी समावेश गरि दिनु हुन सम्बन्धित विद्यालय, महाविद्यालय तथा विभिन्न संघ संस्थाका केलेण्डर तथा पात्र प्रकाशनका संयोजकज्यूहरूमा समेत विनम्र अनुरोध गर्दछु ।

हाम्रो स्वतन्त्र देश नेपालको आफ्ने मौलिक तथा सांस्कृतिक परम्परामा आधारित ज्योतिष शास्त्र अनुसार चन्द्र गतिको तिथि मिति सित गहिरो सम्बन्ध भएको यो हाम्रो आफ्नै मौलिक सम्बत् यो अञ्जन सम्बत् वा महा सम्बत् वा शाक्य सम्बत्को संरक्षण गरौं भन्ने विचार भएका हाम्रो यो स्वतन्त्र देश नेपालका सबै राष्ट्र प्रेमी नेपालीहरूमा हृदयबाट विनम्र अनुरोध गर्दछु । यस कार्यमा सहयोग गर्ने हाम्रो स्वतन्त्र देश नेपालका सबै राष्ट्र प्रेमी नेपालीहरूमा हृदय धन्यवाद ।

हाम्रो स्वतन्त्र देश नेपालको सबै भन्दा पुरानो हाम्रो आफ्नै मौलिक सम्बत् यो अञ्जन सम्बत् वा शाक्य सम्बत्को नाम, साल र महिना पनि सबै राष्ट्र प्रेमी नेपालीहरूले नबिर्सिकन संग संगै चलाउँदै लगौं !!

अञ्जन सम्बत्, महा सम्बत् उल्लेखित सम्बन्धित प्रमाणिक सन्दर्भ पुस्तकहरू :

- १) **नेपाली संस्कृति,**
हाम्रो सांस्कृतिक उत्तराधिकारको संक्षिप्त ऐतिहासिक सर्वेक्षण लेखक, बाल चन्द्र शर्मा, प्रकाशन वि.सं. २०२० साल पाना नं. : १७
- २) **कपिलवस्तुको रूपरेखा,**
लेखक, वज्रानन्द वज्राचार्य, प्रकाशन वि.सं. २०२० साल पाना नं. : २१
- ३) **कर्म र मनुष्य,**
लेखक, महाशी धर्मकथिक,
अनुवादक : भिक्षु ज्ञानपूर्णिक धम्माचरिय,
प्रकाशन वि.सं. २०५४ साल, पाना नं. : २७
- ४) **दुश्चरित्र,**
अपराध भय विमुक्ति उपदेश लेखक,
महाशी धर्मकथिक, अनुवादक: ज्योति शाक्य प्रकाशन वि.सं. २०५५, पाना नं. : २१

मिसापिन्त शिक्षा गुलि आवश्यक

✍ माधवी गुरुमा

जिगु बिचारे मिजपिन्त विद्या सयक्ये व्यूथे मिसापिन्त नं विद्या अध्ययन याकेगु तसकं आवश्यक जू । लौकिक विद्या जक मखु धार्मिक शिक्षानं व्केमा: । धार्मिक शिक्षां अधिकार मखु कर्तव्य निं न्हापां पालन याय् सय्कावी । थुज्या:म्ह शिक्षितम्ह मिसां दके न्हापां थ: भातयात शिक्षित याई, अले काय् म्थ्याय्पिन्त शिक्षित: याई । अले छेँ परिवार सुधार याई थुकिं छेँ स्वर्ग थें याई । वयां लिपा समाज सुधार याई । थुकथं छम्ह शिक्षित नारीयागु भूमिकां परिवार, समाज, देश सुधार या यां यंकी ।

परिवार – शिक्षित नारी पाखें छेँ परस्पर सहलह तया: ज्या: खँ यानाच्चनी । अन कलह दैमखु । सकलें परिवार मिले चले जुयाच्चनि । छेँ ल्वापु ख्यापु आपा: दैमखु । परस्पर माया, दया आदर पूर्वक थ:गु कर्तव्य अनुसारं ज्या, खँ कारोवार चले जुयाच्चनी । मां बा: पिन्त गौरव दै च्वनी । मां बौ पिसंनं काय म्थ्याय् पिन्त दया माया याना च्वनी । न्हयाथाय् वना व:सां च्वने मा:गु वहे छेँ ख: । कलह मन्त कि व छेँ स्वर्ग समान जुया: शान्ति सुखं च्वने दै ।

सन्तान – वछेँनं जन्म जूपिं सन्तान शिक्षित ज्वी । मामं तालिम याना त:गुलिं न्हयागु थासे वंसां इमित सन्मान दै च्वनि । मखुगु ज्याय् पला:तईमखु । ज्याय् ख्यलय्मदुगु ज्या, खँ गबलें याईमखु । खालि उन्नति क्षेत्रेजक ल्हा: तुती चले ज्वी । शिक्षितपिं काय, म्थ्याय् पिसं खुया काइमखु जागिर नय्थाय् अफिसे घुसनेगु ज्या याईमखु । खालि खँ जक सेका ठगय् याय्गु ज्या याइमखु ।

समाज – व परिवारे जन्मजूपिं व्यक्तिपिं कर्तव्य परायण ज्वी । समाजे छुं उच्छृङ्खलता पिहां वैमखु । समाजया दथ्वी बां बां ला:गु व्यवहार जक जुयाच्चनी ।

देश – समाज वांलातकि देश भिनी व समाजं वोपिं मनूत दकर्मि, सिंकिर्मि, ज्यामी, आदि पिसं ठगय् याना: ज्या याई मखु । व्यापारी जूसा छलकपट व मिसावत याना: लव: आपा: नेगु ज्या खँ याईमखु । देश विदेशं देश उन्नति याय्त अनुदान वोगुलिं इमान्दारी पूर्वक ज्या याना: देश उन्नति याई । परिवार भिनी, समाज भिनी देश भिनी ।

थ्व नारी शिक्षित जूगुया फल ख: । उकिं नारीपिंगु त:धंगु भूमिकां उन्नति ज्वीगु खने दु ।

उखान दु “नारी चरित्र दव नजानाति” नारी पिसं यात धा:सा देशहे उल्पा पुल्ता याय्गु शक्ति इमिके दु ।

उकिं मिजं मचातय्त जक मखु मिसा मचातयत नं आख: व्केमा: धार्मिक शिक्षाया विषय नं अध्ययन याके हे मा: । ❖

दिवंगत रामकृष्ण खाछिभोयाज्यूको गुणानुस्मरण

ध्यानकुटी विहार संरक्षण समितिका सचिव तथा मैत्रीकेन्द्र बाल आश्रमका आजीवन सदस्य एवं कार्यकारिणी सदस्य हुनु भएका स्वर्गीय रामकृष्ण खाछिभोयाज्यूको सुगती एवं निर्वाण कामना गर्दै ध्यानकुटी विहारका प्रमुख भिक्षु अश्वघोष महास्थवीर ज्यूको प्रमुखत्वमा उपासकोपासिकाहरूको सहभागितामा २०७१ माघ १३ गते, अष्टमीको दिनमा गुणानुस्मरण सभा सम्पन्न भयो । उक्त सभामा उपस्थित उपासकोपासिकाहरूलाई जलपानको व्यवस्था पनि गराएको थियो ।

ध्यानकुटी विहार संरक्षण समिति
मैत्रीकेन्द्र परिवार, बनेपा

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो
उपज्जित्वा निरुज्झन्ति तेसं ऊपसमो सुखो

जन्म:
वि.सं. १९९२
आश्विन

दिवंगत:
वि.सं. २०७०
फाल्गुण २६ गते

दिवंगत तेजकुमारी रज्जितकार

अनन्त गुणं सम्पन्नमह जन्मदाता मां तेजकुमारी रज्जितकार दिवंगत जुयादीगु दच्छि दत । दिवंगत जुयादीमह पूज्य मांयात भिंगु गति प्राप्त जुयाः याकन हे जन्म मरण चक्रं मुक्तगु निर्वाण सम्पत्ति नं प्राप्त ज्वीमा धकाः कामना यासे मैत्री पूर्वक पुण्यानुमोदन यानाचवना ।

कार्यपिं - भौः

मृत्यायपिं - जिलाजं:

राजेन्द्र रज्जित - संगीता रज्जित
सुरेन्द्र रज्जित -

कृष्णेश्वरी रज्जित -
मधुमति रज्जित -
अमिता रज्जित - उत्तम रज्जित

छयपिं : आशेष, अमिष, सौरभ

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो
उपज्जित्वा निरुज्झन्ति तेसं ऊपसमो सुखो

जन्म:
वि.सं. १९९५ श्रावण २४ गते,
सापारू

दिवंगत:
वि.सं. २०७१ माघ २२ गते,
द्वितीया

दिवंगत लक्ष्मी शाक्य

(श्रीमती स्व. जानरत्न शाक्य)

आमा यदि नबाँचे, कस्को प्यार पिउने ? - कुन काखमा रमाउने, कस्का निमित्त जीउने ?

हाम्रा ममतामयी आमा लक्ष्मी शाक्य यही २०७१ माघ २२ गते बिहीवारको दिन ७६ वर्षको उमेरमा दिवंगत हुनु भएकोले उहाँको सुगति कामना गर्दै पुण्यानुमोदन गरेका छौं । साथै हामी सपरिवार जनले संसारको अनित्य स्वभावलाई बुझी यस दुःखद घडीमा धैर्य धारण गर्न सक्नु भनी हामी प्रति सहानुभूति तथा समवेदना प्रकट गर्नुहुने सम्पूर्ण कुटुम्ब, धर्म उपासक, उपासिका तथा इष्टमित्रहरू प्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछौं ।

ज्योति प्रकाश शाक्य, ओम प्रकाश शाक्य तथा समस्त शाक्य परिवार

बलाक्षे टोल, पनौती, काभ्रे

धर्मकीर्ति विहार

धर्मकीर्ति विहार स्वर्ण महोत्सव भव्य रूपमा मनाइँदै

प्रस्तुती- रीना तुलाधर

संयोजक, धर्मकीर्ति विहार स्वर्ण महोत्सव, मूलसमिति

वि.सं. २०२२ सालमा काठमाडौंको श्रीघः नःघल टोलमा धम्मवती गुरूमांको प्रयासमा स्थापना भएको धर्मकीर्ति विहारले नेपाली बौद्ध समुदायमा बुद्धका उपदेश प्रचार प्रसार गर्दै आएको ५० वर्ष पुगेको छ । धम्मवती गुरूमांको नेतृत्वमा विविध आयाममा धर्मकीर्ति विहारको गतिविधि अटूट रूपमा सम्पन्न हुँदै आएका बौद्ध जगतले भगवान् बुद्धको धर्म अध्ययन र अभ्यास गर्न पाएको ५० वर्ष पुगेको पुणित उपलक्षमा स्वर्ण महोत्सव मनाइँदैछ । श्रद्धेय धम्मवती गुरूमांको प्रेरणा र निर्देशन अनुसार धर्मकीर्ति विहार स्वर्ण महोत्सव २०७१ कार्यक्रम अन्तर्गत मिति २०७१ वैशाख २६ का दिन मूल समारोह समिति गठन भएको हो । ८१ जना सदस्य रहेको मूल समिति अन्तर्गत गठित विभिन्न उप-समितिहरूको आयोजनामा सम्पन्न भइसकेका कार्यक्रमहरू निम्न हुन् ।

कार्यक्रम १ : शाक्यधिता नेपाल च्याप्टर र धर्मकीर्ति पब्लिक इमेज कमितिको संयुक्त आयोजनामा डा. सुमन कमल तुलाधरको संयोजकत्वमा धर्मकीर्ति विहारको धम्महलमा श्रद्धेय धम्मवती गुरूमांबाट जेष्ठ १७ र २४ गते असार महिनाको ७ र १४ गते चार दिनका प्रतीत्य समुत्पाद विषयमा प्रवचनको कार्यक्रम भयो । उक्त चार पटकको प्रवचन नेपाल मण्डल टि.भि. च्यानलबाट प्रसारण पनि गरिएको हो ।

कार्यक्रम २ : २०७१ असार २१ का दिन ध्यानकुटी विहारमा बृहत् प्रव्रज्या दिवस मनाइयो । संयोजक विकास रत्न तुलाधरको संयोजकत्वमा यसपालि विशेष रौनकपूर्ण ढंगले प्रव्रज्या दिवस मनाइएको हो ।

कार्यक्रम ३ : धर्मकीर्ति विहार संरक्षण कोषको आयोजनामा अगम्य रत्न कंसाकारको संयोजनत्वमा मिति २०७१/३/६ देखि १४ गतेसम्म ८ दिन Account Keeping training को आयोजना भयो । प्रशिक्षक विजय काजी कंसाकारले दिनुभएको यस तालिममा धर्मकीर्ति विहारको विभिन्न एकाईका सदस्यहरूले आ-आफ्नो एकाइको हिसाब राख्ने तरिका Micro Soft Excel

programme को माध्यमबाट सिकेको हो । शुरूमा २० जना सहभागी भए पनि कसै कसैको कम्प्यूटर सम्बन्धि ज्ञान नभएको कारण सबैले तालिम पुरा गर्न सकेन ।

कार्यक्रम ४ : धर्मकीर्ति विहारमा नियमित सञ्चालन भइरहेको ऋषिनी प्रव्रज्या कार्यक्रम व्यवस्थित गर्न उर्मिला तुलाधरको संयोजकत्वमा धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीका अन्य ५ जना सदस्यहरू सँगै त्यागवती गुरूमां र मेत्तावती गुरूमां रही एउटा कार्यदल गठन भएको छ । यस टीमको सक्रिय प्रयासमा अहिले व्यवस्थित ढंगले ३ दिने ऋषिनी प्रव्रज्या कार्यक्रम भइरहेको छ । अबदेखि अभिभावक वर्गलाई पनि गुरूमांहरूबाट धर्मदेशना दिने कार्य शुरू भएबाट यो कार्यक्रम बढी महत्त्वपूर्ण भएको छ ।

कार्यक्रम ५ : २०७१ असार २३ देखि श्रावण ७ सम्म १७ दिन अभिधर्म कक्षा सञ्चालन भयो । संयोजक मीना तुलाधरको सक्रियतामा धम्मवती गुरूमांबाट देशित अभिधर्म देशनाको भिडियो रिकर्डको माध्यमबाट कक्षा सञ्चालन भएको हो । दैनिक भण्डै सयजना उपासक उपासिकाले धम्मवती गुरूमांबाटै लेख्नु भएको अभिधर्म पुस्तकसँगै भिडियो माध्यमबाट धर्मदेशना सुनेर निकै लाभान्वित भएको हो ।

कार्यक्रम ६ : २०७१ भाद्र १४ का दिन धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीको आयोजनामा लोचन तारा तुलाधर को संयोजकत्वमा (Buddhism for youth) नाममा कक्षा ११ देखि माष्टर लेभलका विद्यार्थीहरूलाई तालिम दिइयो । ४१ जना सहभागीले भाग लिएको उक्त कार्यक्रममा मदनरत्न मानन्धर बाट 'सुखी जीवनको रहस्य' भिक्षु पञ्जासार बाट 'चतुआर्य सत्य' र त्रिरत्न मानन्धरबाट 'बुद्ध शिक्षाका विविध आयामहरू विषयमा प्रवचन प्रशिक्षण दिनु भएको हो । सहभागितर्फबाट प्रश्न उत्तर अन्तक्रिया पनि भएको हो ।

कार्यक्रम ७ : २०७१ भाद्र का दिन धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीको आयोजनामा अन्तर निम्न माध्यमिक बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता भयो । विभिन्न स्कूलले भाग लिएको यस कार्यक्रममा शुभतारा माध्यमिक

विद्यालय प्रथम भएको हो ।

कार्यक्रम ८ : मिति २०७१ मंसिर २२ देखि २६ सम्म केशावती गुरूमांको संयोजकत्वमा धर्मकीर्ति विहार का आवासीय गुरूमांहरूको सक्रियतामा लुम्बिनी गौतमी विहारमा अल्पकालीन दुर्लभ प्रब्रज्याको आयोजना भयो । ६ जना श्रामणेरहरू ११ जना श्रामणेरीहरू तथा ८८ जना ऋषिनीहरू गरी १०५ जनाले अल्पकालीन प्रब्रज्या ग्रहण गरे । प्रब्रजित भएका सहभागीलाई व्यवस्थित ढंगले आवश्यक प्रबन्ध मिलाइनुका साथै धर्म उपदेशको कार्यक्रमहरू पनि भयो ।

कार्यक्रम ९ : मिति २०७१ माघ ३ गतेका दिन धर्मकीर्ति बुद्धपूजा कमिटिको आयोजनामा इन्द्र कुमार नकर्मिको संयोजकत्वमा धर्मकीर्ति विहारमा बुद्धपूजामा आउने उपासक उपासिकाहरूलाई त्रिरत्न वन्दना र बुद्धपूजाको अर्थ र व्याख्या सिकाउने कार्यक्रम भयो । मदनरत्न मानन्धरबाट प्रवचन प्रशिक्षण दिनु भएको यस कार्यक्रममा ७६ जना उपासक उपासिका सहभागी भएका थिए ।

भावी कार्यक्रम -

१) २०७१ फाल्गुण ३० गतेका दिन मदनरत्न मानन्धर र नवीन चित्रकारको संयुक्त, संयोजकत्वमा 'नेपालमा थेरवाद' बुद्ध धर्म उपलब्धि र चुनौति विषयक एक दिवसीय सेमिनार हुँदैछ । यस कार्यक्रममा उपत्यका भित्र र उपत्यका बाहिरका विभिन्न बौद्ध संघ संस्थाका प्रतिनिधिले भाग लिँदैछ ।

२) २०७१ चैत्र २८ गतेका दिन धर्मकीर्ति बौद्ध ज्ञानमालाको आयोजनामा रमा कंसाकारको संयोजकत्वमा बौद्ध सांस्कृतिक कार्यक्रमको आयोजना हुँदैछ । अरूण सिद्धि तुलाधरको विशेष सहयोगमा हुन लागेको यस सांस्कृतिक कार्यक्रमको पूर्व तयारी कार्यहरू भइरहेको छ ।

३) 'धर्मकीर्ति' पत्रिका कमिटिको व्यवस्थापनमा लोचन तारा तुलाधरको संयोजकत्वमा 'धर्मकीर्ति स्वर्ण महोत्सव विशेषांक' पत्रिका प्रकाशित हुँदैछ । धर्मकीर्ति विहारको विगत ५० वर्ष अवधिको विविध आयामका विभिन्न गतिविधिको रिकर्ड रहने गरी प्रकाशित हुन लागेको यस विशेषांकको लागि धर्मकीर्ति विहारका विभिन्न एकाइका सदस्यहरूबाट लेखन अनुसन्धानको कार्य भइरहेको छ । यसको लागि इन्द्र कुमार नकर्मबाट

विशेष सहयोगको काम भइरहेको छ ।

४) धर्मकीर्ति अस्थायी प्रब्रज्या कमिटिको व्यवस्थापनमा इन्द्रावती गुरूमांको संयोजकत्वमा 'प्रब्रज्या पुस्तिका' प्रकाशनको लागि कार्यहरू हुँदैछ । दीना कंसाकार र उष्णीषतारा तुलाधरको विशेष सहयोगमा उक्त पुस्तिकाको लेखन कार्य भइरहेको छ ।

५) आउँदो वैशाख पूर्णिमा भन्दा अगाडिको शनिवारको दिन धर्मकीर्ति विहारको जन्म दिवसमा पारी भव्य समापन समारोह मनाइँदैछ । यस समापन समारोहका श्रद्धेय धम्मवती गुरूमांबाट नेतृत्व भइ आएको यस धर्मकीर्ति विहारसंग सम्बन्धित सबै पक्ष संयुक्त रूपमा सहभागी हुनेछ ।

अभिधर्म (प्रारम्भिक) विषयमा छलफल

२०७१ मंसिर १२ गते

विषय - अभिधर्म (प्रारम्भिक)

प्रवचिका - रीना तुलाधर

प्रस्तुती - मिनरवती तुलाधर

यस दिन रीना तुलाधरले अभिधर्मको विषयमा बताउनु भएको थियो ।

अभिधर्म भन्नाले विशेषरूपले थाहा पाउन सक्ने स्वभाव धर्मलाई नै अभिधर्म भनिन्छ । भगवान बुद्धले बहुजनको हित र सुखको लागि ४५ वर्षसम्म निरन्तर रूपले गाउँ, नगर घुम्दै दिनु भएको धर्म उपदेशहरूलाई त्रिपिटक भनिन्छ । ती हुन:- (१) सूत्र पिटक (२) विनय पिटक (३) अभिधर्म पिटक

भगवान बुद्धले बुद्धत्व प्राप्त गर्नु भएको चौथो सप्ताहमा रत्नाघरमा बस्नु भएको समयमा अभिधर्मको गम्भिरता र आफ्नो ज्ञानको गम्भिरताद्वारा पञ्चरश्मि प्राप्त भएको थियो ।

अभिधर्ममा सातवटा ग्रन्थहरू छन् -

(१) धम्मसंगिनी (२) विभङ्ग (३) धातुकथा (४) कथावस्तु (५) पुग्गल पञ्जति (६) यमक (७) पट्टान

यो अभिधर्म देशना सबभन्दा पहिला त्रायत्रिंस देवलोकमा सन्तुस्सित देवपुत्र सहित अन्य देवताहरूलाई तीन महिना अटूट रूपले देशना गर्नुभएको थियो । मनुष्य लोकमा अग्रश्रावक सारिपुत्र महास्थविरलाई संक्षिप्त रूपमा उपदेश दिनुभएको थियो । सारिपुत्र महास्थविरले आफ्नो शिष्यहरूलाई अभिधर्मको ज्ञान बताउनु भएको थियो ।

अभिधर्ममा चार परमार्थ धर्महरू छन् । ती हुन् -

(१) चित्त (२) चेतसिक (३) रूप (४) निर्वाण
सत्य दुई प्रकारका छन् - (१) प्रज्ञप्ति (२) परमार्थ
परमार्थ सत्य दुई प्रकारका छन् - (१) नाम (२) रूप
चतुर्माहाभूत - पठवी, आपो, तेजो, वायो ।

धातुबाट वनेका भौतिक वस्तुहरू छन् ती सबै
उत्पत्ति र विनाश धर्महरू हुन् । ती हुन् -

(१) नाम धातु (२) रूप धातु ।

बुद्ध धर्मको विशेषता ४ छन् -

(१) अनात्मावादि (२) स्वतन्त्र चिन्तन
(३) अनिश्वरवादि (४) हेतुवादि ।

अल्पकालिन श्रामणेर तथा ऋषिणी प्रव्रज्या

२०७१ साल पौष १५ गते - पौष २१ गते सम्म
चौथौ प्रव्रज्या आयव्ययको विवरण -

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीद्वारा सञ्चालित
चौथौ अल्पकालिन श्रामणेर तथा ऋषिणी प्रव्रज्या कार्यक्रम
पौष १५ गते मंगलवार सुरु भई पौष २१ गते सोमवार
सम्पन्न भएको थियो । यस कार्यक्रममा प्राप्त दानबाट
नै कार्यक्रम सञ्चालन हुने गर्दछ । तसर्थ दान उपलब्ध
भएको श्रोत र दाताहरूको नाम यहाँ उल्लेखित गरि
एको छ ।

□ दानका श्रोतहरू -

१) फाराम वितरण, २) श्रामणेर ९ जनाको चीवर
३) दस्तुर शुल्क

□ जलपान दान गर्नुहुने दाताहरू -

१) सुभद्रा स्थापित, इन्द्रचोक २) लिजिना शाक्य, लगन
३) शान्ति शाक्य, ढल्को ४) जिया र अलोएन शाक्य
५) राहुल र श्रावस्ती तुलाधर ६) बसन्त र पुष्पतारा ताम्राकार

□ भोजन दान गर्नुहुने दाताहरू -

१) श्रीमती सावित्री तुलाधर २) रिस्तिना र रिस्तिका शाक्य
३) किशोर र बसन्ति डंगोल ४) परीक्षा मान सिं वनिया
५) प्रितम र सरस्वती ताम्राकार ६) हेराकाजि र यसश्री महर्जन

□ जूस दानगर्नु हुने दाताहरू -

१) नितु श्रेष्ठ, २) राम माया मानन्धर, ३) पेमा श्रेष्ठ

□ विविध दानमा नगद दान गर्नुहुने दाताहरूको नाम -

१) धर्म देवी शाक्य, २) बुद्ध कुमारी मानन्धर
३) उर्मिला तुलाधर, ४) ऐश्वर्य ताम्राकार
५) मीना तुलाधर, ६) तारा शाक्य

अन्य सामग्री दान गर्नु हुने दाताहरू: प्रतिमा डंगो
ल, नितु श्रेष्ठ, प्रितम ताम्राकार, सरस्वती ताम्राकार,
विशाल बज्राचार्य, अष्ट देवी शाक्य, श्रीजल महर्जन,
आभाष मान डंगोल, अनिता मानन्धर, निर्मला स्थापित,
रेफिजा र पलिसा शाक्य, कमल तारा ताम्राकार, सुनिता
तुलाधर, मचाम डंगोल, युनिष्का स्थापित अनिता नकमी,
रामदिरा शाक्य, नातिकजि शाक्य इत्यादि ।

कुनै पनि दाताहरूको नाम छुटेको भए क्षेमा गरि
दिनु हुन अनुरोध गर्दछौं ।

यसकार्यक्रमको आय व्यय विवरण आम्दानी (आय)		
फाराम शुल्कबाट रू.	२० X २० = रू.	४००/-
दस्तुर शुल्कबाट रू.	१५०० X २० = रू.	३०,०००/-
चीवर बाट रू.	१०० X ९ = रू.	९००/-
	जम्मा रू.	३१,३००/-
जलपान बाट रू.	३००० X ६ = रू.	१८,०००/-
भोजन बाट रू.	४००० X ६ = रू.	२४,०००/-
जूस बाट रू.	६०० X ३ = रू.	१८००/-
विविध दानमा नगद प्राप्त रू.		७२००/-
२१ गते प्राप्त दान संकलनबाट रू.		६३९०/-
		रू. ५७३९०/-

तसर्थ, जम्मा आम्दानी

रू. ३१३००/- + रू. ५७३९०/-	रू. ८८६९०/-
जम्मा खर्च रू.	७३७९०/-
जम्मा बाँकी रू.	१४९००/-

उक्त बाँकी रकम प्रव्रज्या शिविरको कोषमा जम्मा हुनेछ ।

बुद्ध सम्बन्धी केही जानकारीहरू -

- ★ सर्वप्रथम त्रैवाचिक शरण जाने उपासिकाहरू थिए - यश कुमारकी आमा सुजाता र यश कुमारकी पत्नी ।
- ★ त्यसपछि बुद्ध राजगृह पुग्नुभयो । त्यहाँ राजा बिम्बिसारले भगवान् बुद्धलाई सर्वप्रथम विहार दान गरे, जसलाई वेलुवन (=वेणुवन) भनिन्छ ।

(साभार- बौद्ध दर्पण)

निकोतक थाइलैण्ड व म्यानमार भ्रमण

धर्मकीर्ति विहार पाखें म्यानमार भ्रमण पुचः

धर्मकीर्ति विहार पाखें थुगुसी निको तक थाइलैण्ड व म्यानमार भ्रमण क्वचाःगु दु ।

न्हापां मिति २०७१ पौष ११ गते निसैं २५ गते तक केशावती गुरूमांया नेतृत्वय् भ्रमण सम्पन्न जूगु खः। थुगु पुचले १४ म्ह यात्रीतसैं यात्राय् भाग काःगु खः । थुगु यात्राय् भ्रमण जूगु म्यानमारया थाय् थुकथं खः ।

रंगुन, मांडले, भगां, च्याइथियू, मोलमिन, भग्गू, नेपिदो (न्हूगु सहर), नेपिदो शहरे दयकूगु न्हुगु स्वेदगों चैत्य व बुद्धगया मन्दिर, रंगुन सहरस्थित नेपाली वर्मी विहार अर्थात् पूज्य दोगुणवती गुरूमां च्वनाविज्याःगु विहार, ध्यान गुरू सयादो उ पण्डितया विहार, दो मोलिनी गुरूमां च्वनाविज्याःगु विहार आदि ।

म्यानमार भ्रमणं लिपा थाइलैण्ड देशय् भ्रमण यानागु थाय् थुकथं खः -

वाद फो, वाद अरूण, माखल विहार, पन्नाया बुद्ध मन्दिर, वाद तारामित अयोध्या बुद्ध मण्डल, नखमपथम विहार, सफारीवर्ड, फ्लोटिङ्ग मार्केट, फतया इत्यादि ।

छन्हु थाइलैण्ड स्थित शान्तिसुख विहारे ध्यान च्वनीपिं व आखः ब्वना विज्याइपि थाई गुरूमांपिं ६० जनायात थुगु यात्री समूहपाखें भोजन दान याकल । वसपोल गुरूमांपिंस मन हे याउँकं परित्राण पाठ यानाः धर्मदेशना नं यानाविज्यात ।

मेगु भ्रमण थ्व हे माघ १२ गते निसैं २८ गते तक हानं थाइलैण्ड व म्यानमार भ्रमण क्वचाःगु खः । थुगु भ्रमण खेमावती गुरूमांया नेतृत्वय् क्वचाःगु खः ।

धर्मकीर्ति विहार पाखें थाइलैण्ड भ्रमण पुचः

मां लुमंका

कृष्ण देवी वज्राचार्य

मां छंगु मतिनाया मू गुलि गुलि दु, ।
मफु धाय् मफु जिं थुलि दु उलिदु ॥
दत्तले थुइके मफुत यमां जिं, ।
पस्ताय्चाल आ: छ मदय्का:लि ॥

काय्पिं म्थ्याय्पिं यक्व दुसां नं ।
उति हे मतिना वियाच्वं मामं ॥
न्थ्याक्व हे व्यूसां, मांयागु मतिना ।
खुसिया ल:थें उलि हे जायाच्वं ॥

छम्ह हे मांया मचात खया: नं ।
उत्ति मजू न्हां, भाग्य सुयां नं ॥
यायेमा: सकस्यां, कर्मया भोग ।
मांया थुकी छुं, मदु न्हां दोष ॥

नयेत्वने तिये पुने, यत्थे तइत:सां ।
भुना हे व्यूसां, म्हछम्हं लुं तिसां ॥
उत्ति मग्यंतले थ: मचाखाचाया ।
मांयागु मनला खया हे च्वनी न्हां ॥

य: मय: यात धका: छन्त दोष वियागु ।
हाय् ! जिगु म्हिग:या व, कुबुद्धि गज्या:गु ॥
थ: हे मां जुया: तिनि, थौ जिं थ्व खँ चाल ।
लुमं लुमं हायावल, मिखां ख्वबि धाल ॥

लोकय् मदु न्हां, मां थें ज्व:म्ह,
द्य: नं जुइमखु, मां थें य:म्ह
मथुया: मसिया: अति हे द्वन हा,
स्वैके क्षमा फवने, य:मां जिं आ: ?

(साभार- क्पिपालु जिगु नुग:या)

बुद्ध सम्बन्धी केही जानकारीहरू -

★ राजा बिम्बिसार शत्रु देश वैशालीमा गई
आम्रपालीसंग एक रात सुतेका थिए। आम्रपालीको
तर्फबाट उनले विमल कौण्डिन्य नामक छोरो
पाएका जो पछि भिक्षु बने।

(साभार- बौद्ध दर्पण)

धर्मकीर्ति विहारया स्वर्ण महोत्सवया

उपलक्ष्ये ज्ञानमाला भजन

धर्मकीर्ति विहारमा स्वर्ण महोत्सवया उपलक्ष्ये
धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजन पाखें विभिन्न मिती विभिन्न
ज्ञानमाला भजन समूहयात निमन्त्रणा याना: धर्मकीर्ति
विहारया धम्महलय् ज्ञानमाला भजन न्थ्यव्व:गु दु । थुगु
ज्याभवलय् ज्ञानमाला भजन न्थ्यव्व:पिं भजन समूहया
नायो व ज्ञानमाला हालादीपिं दुज: पिं मध्ये नायोयात
खादा गां न्येका: धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजनया कोषाध्यक्ष
श्याममान वज्राचार्यज्यु सम्मान याना विज्या:गु ख: ।

अथेहे भजन न्थ्यव्व:पिं ज्ञानमाला भजनया
नायोया ल्हातय् भजनयात सम्मान यासे धर्मकीर्ति
ज्ञानमाला भजनया अध्यक्ष पूज्य धम्मवती गुरुमांसं सम्मान
पत्र ल: ल्हाता विज्या:गु ख: । भजन न्थ्यव्वय् धुंका:
ज्ञानमाला हालादीपिं सकसितं धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजन
खल: पाखें जलपान प्रदान या:गु ख: ।

प्रशंसा पत्र ल:ल्हाय् न्थ्यो उगु प्रशंसा पत्रय्
उल्लेख जुयाच्वंगु खँव:यात धर्मकीर्ति ज्ञानमाला भजनया
सचिव प्रेमलक्ष्मी तुलाधरं व्वना न्यकादीगु ख: ।

उगु ज्याभव:या विवरण कार्य थुकथं उल्लेख
जुयाच्वंगु दु ।

मिति	ज्ञानमाला भजन प्रस्तुत या:पिं ज्ञानमाला भजन समूहया नां व थाय्
२०७१ माघ २९ गते, अष्टमी विहीवार	पद्मकीर्ति विहार ज्ञानमाला सुगम संगीत, कमलपोखरी
२०७१ फागुन १ गते, शुक्रवार	श्रीघ: ज्ञानमाला भजन खल: श्रीघ:
२०७१ फागुन ६ गते, औंशी बुद्धवार	त्रिरत्न ज्ञानमाला भजन संघ ओकुवहाल यल

बुद्ध सम्बन्धी केही जानकारीहरू -

★ भगवान् बुद्धले ३६ वर्षको उमेरमा ऋषिपतन
मृगदावन (=सारनाथ) मा धर्मचक्र प्रवर्तन (=प्रथम
उपदेश) गर्नुभएका थिए। सारनाथमा रूखमुनि बसी
उहाँले ५ जना गृहत्यागीहरूलाई प्रथम उपदेश दिनु
भएका थिए ।

(साभार- बौद्ध दर्पण)

❀ निमन्त्रणा ❀

एकदिने गोष्ठी,

नेपालमा थेरवाद बुद्धधर्म प्रचार प्रसार कार्यमा अग्रणी भूमिका निभाउँदै आएको धर्मकीर्ति विहार स्थापनाको ५० औं वर्षको स्वर्ण महोत्सवको पावन अवसरमा एकदिने गोष्ठीको आयोजना हुन गईरहेको जानकारी गराउँदछौं ।

नेपालमा थेरवाद बुद्धधर्म : उपलब्धी, चुनौती र अवसर विषयक सो गोष्ठीमा दुईवटा कार्यपत्र प्रस्तुत हुनेछन् ।

नेपाल भरका थेरवादी विहार र संघ संस्थाबाट प्रतिनिधिहरू भेला हुने सो गोष्ठी निम्न मिति, स्थान र समयमा हुनेछ :-

मिति : २०७१ फागुन ३० गते, शनिवार

स्थान : स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठान,
जाउलाखेल

समय : विहान ७:०० बजे देखि
साँझ ५:३० बजे सम्म ।

(पुनश्च : उपत्यका बाहिरबाट पाल्नु हुन
प्रतिनिधिज्यूहरूलाई खान, बस्न र यातायातको
प्रबन्ध पनि गरिएको छ ।)

बुद्ध सम्बन्धी केही जानकारीहरू -

★ भिक्षुहरूलाई धर्म प्रचार गर्न पठाई बुद्ध स्वयं उरूवेला जानुभयो । त्यहाँ उरूवेला काश्यपको कुटीमा बुद्धले काल नागराजालाई वशमा ल्याएका थिए । उहाँबाट प्रभावित भई ५०० शिष्यहरूको गुरु उरूवेल काश्यप, ३०० शिष्यहरूको गुरु नदी काश्यप र २०० शिष्यहरूको गुरु गया काश्यप - यी तीनैजना जटाधारी दाजुभाइहरू बुद्धका अनुयायी बने ।

★ विम्बिसार - मगधको सम्राट । पिता : भाति । आमा : विम्बि । रानीहरू : कोशलदेवी र खेमा । अन्य पत्नीहरू : पद्मावती, आम्रपाली आदि वेश्याहरू । छोरो : अजातशत्रु । बेजात छोराहरू : अभय राजकुमार, विमल कौण्डिन्य, शीलव, जयसेन, चन्द्र । छोरी (बेजातकी) : चुन्दी ।

माँ मायादेवी

लेलिन शाक्य

माँ जुया, मायादेवी
सिद्धार्थयात जन्म बिल
व नं मेगु थासय् मखु
नेपालया लुम्बिनी वनस

कोकील भंगलतसें
मधुर मे हा:गु इलय्
सर्ग: नं चचकना
स्वाँवा गा:गु ब्यलय्

बिल जन्म मामं वैत
मनूयागु जुनि बिल
थुगु जुनि दु:ख धैगु
लिपा वया: थुइकल

न्ह्यन्हु दय्वं वन माँ
स्वर्गया लंपु स्वया:
माँया परम आयु
थुलि हे तुं जुया:

त्व:ताथकल मामं पुत्र
गौतमीयात ल्हा:तय्
विचा: सचा: यानातल
लाय्कू दुने धा:थें

लिपा ध्यानं कष्ट जूगु
स्वर्गय् वंसां सीकल
वहे सीका: नुग: मछिंका:
वल मां पुत्र स्वय्त

मामं वया: विलापयात
पुत्रया व गति खना:
बोधिज्ञान न्यनेदया:
भाग्यमानी जुयावन ।

(साभार- योमां ! छ लुमं)

समकालिन बौद्ध अभियान

२०७१ पौष २६ गते, शनिवार

प्रवक्ता- त्रिरत्न मानन्धर

प्रस्तुती- राज भाइ तुलाधर

बुद्धधर्मको मूल उद्देश्य मनमा रहेको सवै क्लेशहरू हटाउने हो, किनभने बाहिरी कारणले भन्दा बढी आफ्नै मैलो मनको कारणले मानिस बढी दुःखी हुन्छ । बुद्ध अनुयायीहरूको मुख्य ध्यय भनेको आध्यात्मिक उन्नति नै हो । तर सामाजिक पक्ष सवल भएन भने आध्यात्मिक उन्नतिको बाटोमा पनि अवरोध हुने भएकोले विभिन्न प्रतिभाशाली व्यक्तिहरूले बुद्धको उपदेशको आधारमा रही कसरी सामाजिक उत्थान गर्न सकिन्छ, भनेर विभिन्न देशहरूमा विभिन्न अभियानहरू सञ्चालन गरेका छन् ।

Contemporary Buddhist Movement

(समकालिन बौद्ध अभियान) मा अधि सारिएको मुख्य धारणाहरू हुन्:

- Engaged Buddhism
- Humanistic Buddhism
- Applied Buddhism

यी विचारहरूलाई आधार बनाएर विभिन्न देशमा चलाइएका उल्लेखनीय अभियानहरू यस प्रकार छन्:

- Vietnam मा Thick Nhat Hanh द्वारा Interbeing
- Taiwan मा Cheng Yen द्वारा Tzuchi Foundation
- Sri Lanka मा A. T. Arya Ratna द्वारा Sarvodaya Movement
- India मा B. R. Ambedkar द्वारा Neo Buddhism
- Korea मा Tobo द्वारा Indra Mang
- Shakya Dhita Movement

Vietnam लाई डचहरूले पुरै Christian देश बनाउन खोजेका थिए । यसको विरोधमा एकजना भिक्षुले आत्मदाह समेत गरेका थिए । विस्तारै बौद्ध जागरण फेरि बढ्दै आयो । Thick Nhat Hanh भन्ने भिक्षु ले युद्धबाट पीडित व्यक्तिहरूको लागि औषधी उपचार गर्ने, सुरक्षा प्रदान गर्ने अभियान संचालन गर्‍यो । Interbeing (अन्तर हृदयको यात्रा) भन्ने धारणा ल्यायो जसमा १४ वटा शिक्षापदहरू छन् । यसमा मुख्य कुरा

कुनै पनि सिद्धान्त (-ism) प्रति अन्धभक्ति गर्नु हुँदैन भन्ने भनाइ छ । यदि गरियो भन्ने विग्रह उत्पन्न हुने खतरा रहन्छ ।

Taiwan मा Cheng Yen भिक्षुणीले Tzuchi Foundatoin खडा गर्नु भयो जुन धेरै सफल भएको छ । यसमा एक करोड भन्दा बढी सदस्यहरू छन् । यो Foundation ले भूकम्प, सुनामी जस्ता प्राकृतिक प्रकोपमा परेका मानिसहरूलाई मद्दत गर्ने, गरिबी हटाउने, स्वास्थ्य समस्या निराकरण गर्ने, स्कूल खोल्ने आदि विभिन्न जनहितको काम गरीरहेको छ ।

Sri Lanka मा A. T. Arya ratna ले Sarvodaya Movement ल्याउनु भयो । जसको मुख्य उद्देश्य थियो, बुद्धको शिक्षालाई आधार बनाएर गाउँहरूमा आर्थिक सामाजिक उत्थान गर्नु । आर्यरत्नको प्रयासले श्रीलंकाको आधा भन्दा बढी गाउँहरू आफ्नै ठाउँमा भएको श्रोत साधनको सदुपयोग गरी विकास कार्यमा अधि बढ्न सफल भयो । आर्यरत्नको सर्वोदय श्रमदान अभियान पनि संसारभर प्रशिद्ध छ ।

India मा Dr. B. R. Ambedkar ले Neo Buddhism को अवधारणा ल्याउनु भयो । अम्बेदकरलाई भारतको वर्तमान संविधानको Architect मानिन्छ । हिन्दु धर्ममा धेरै विकृति आएकोले दलित समुदायका ६ लाख अनुयायीहरू सहित वहाँ बौद्ध धर्ममा दिक्षित हुनु भयो । दलितहरू सबै हिन्दु भए पनि हिन्दु मन्दिरमा उनीहरूलाई प्रवेश गर्न दिइँदैनथ्यो । उच्च जातिका भनाउंदाहरूले दलितहरूको सँधै अपमान गर्दथ्यो । यसको घोर विरोध गर्दै वहाँले बुद्ध धर्म अंगाल्नु भयो जसमा कुनै किसिमको जातिय भेदभाव छैन ।

Korea मा Tobo भिक्षुले सन १९९० तिर Indramang Movement को शुरूआत गर्नु भयो । अवसरको खोजीमा शहरतिर लाग्न थालेका गाउँलेहरूलाई गाउँमै बस्नको लागि उत्साहित गर्न र गइसकेकाहरूलाई समेत फर्काउन यो अभियान सफल भएको छ । गाउँका जनतालाई कृषिकाम गर्न प्रेरित गर्नुका साथै रासायनिक मलको सट्टा प्रांगारिक मल (जैविकमल) प्रयोग गर्न यस अभियानले मद्दत पुऱ्याएको छ ।

Shakya Dhita Movement भारतको वो धगयावाट शुरू भएको थियो । यसको संस्थापकहरू मध्य धम्मवती गुरुमां पनि हुनुहुन्छ । यो अभियानको मूल उद्देश्य बुद्धशिक्षाको आधारमा महिला सशक्तिकरणलाई अगाडि बढाउँदै लैजानु हो । भगवान बुद्धले महिलाको धेरै सम्मान गर्नु भएको छ र भन्नु भएको छ, कुनै पनि देशको उन्नति प्रगति हुनलाई त्यस देशको महिलाहरू सक्षम, सुरक्षित र सम्मानित हुनु पर्दछ ।

२५५९ औं आयु संस्कार परित्याग दिवस

२०७१ माघ २० गते, सिपुन्हि

यसदिन नगदेश बौद्ध समूह र बौद्ध ल्यायम्ह पुचः नगदेशको संयुक्त आयोजनामा भगवान् बुद्धले आयु संस्कार परित्याग गर्नुभएको २५५९ वर्ष भइसकेको दिनको रूपमा गुणानुस्मरण गरी नगदेश बुद्ध विहारको धम्महलमा बुद्ध पूजा गरिएको समाचार छ ।

२५५९ औं आयु संस्कार परित्याग दिवस मनाई कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि भिक्षु विपस्सीले शील प्रार्थना गराउनु भएको उक्त कार्यक्रम समूहका का.वा.अध्यक्ष दीव्यराज सांपालज्यूको अध्यक्षतामा सम्पन्न गरिएको थियो ।

बौद्ध ल्यायम्ह पुचः नगदेशका अध्यक्ष शिव भक्तले स्वागत भाषण गर्नुभएको उक्त कार्यक्रममा डा.लक्ष्मण शाक्यले भगवान बुद्धले आयु संस्कार परित्याग गर्नुभएको र “चतुसन्निपात” विषयमा मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो । यसरी नै डा. अनुप श्रेष्ठाचार्य, र विष्णुरत्न शाक्यले पनि आ-आफ्नो मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको उक्त कार्यक्रममा भिक्षु विपस्सीले धर्मदेशना गर्नुभएको थियो । समूहका कोषाध्यक्ष रत्न भक्त हाँयजुले धन्यवाद व्यक्त गर्नु भई सभाध्यक्ष साँपाल ज्यूले मन्तव्य व्यक्त गरी सभा समापन गरिएको थियो ।

आयु संस्कार परित्याग दिवसवारे प्रवचन

प्रस्तुती- तिर्थराज वज्राचार्य

गौतम बुद्धले आफूले प्राप्त गरेको ज्ञान ४५ वर्षसम्म विभिन्न ठाउँमा धर्मप्रचार गरी ८० वर्षको उमेर मा वैशाख पूर्णिमाको दिन महापरिनिर्वाण हुनुभयो । महापरिनिर्वाण हुनुपूर्व ३ महिना अगाडि अर्थात् माघ पूर्णिमाको दिन आफु वैशाख पूर्णिमाका दिन परिनिर्वाण

हुने घोषणा गरेका थिए । उक्त दिनलाई आयु संस्कार परित्याग दिवसका रूपमा बौद्ध जगतले मनाउँदै आइरहेको छ ।

सोही दिनलाई स्मरण गर्दै मैत्रेण युवा संघको आयो जनामा आयु संस्कार परित्याग दिवस वारे प्रवचन कार्यक्रम थथुवहीमा सम्पन्न भयो । कार्यक्रममा बौद्ध विद्वान त्रिरत्न मानन्धरले यस दिनको महत्त्ववारे प्रवचन दिनुभएको थियो । कार्यक्रममा संघका उपाध्यक्ष तिर्थराज वज्राचार्यले बुद्ध शिक्षा सम्बन्धी ज्ञान हासिल गर्न परियत्ति शिक्षा पढ्नु पर्ने जानकारी दिदै धन्यवाद ज्ञापन गर्नु भएको थियो ।

प्रवचन सम्पन्न

यही २०७१ माघ १० गते दी शाक्य फाउण्डेशन, नेपालको आयोजनामा बुद्ध धर्म, शाक्य संस्कृति जेगेर्नाका साथै पूर्णिमाको महत्त्व र हाम्रो बहाः वहीको विकाश क्रमको वारेमा भएको प्रवचन सम्पन्न भएको छ । पञ्चशील प्रार्थनावाट शुरू भएको उक्त कार्यक्रम फाउण्डेशनका अध्यक्ष अमीरमान शाक्यवाट पूर्णिमाको महत्त्व विषयमा बोल्नु भएको थियो खास गरी माघ पूर्णिमा बुद्धले आयु संस्कार त्याग गरेको दिनको वारेमा बोल्नु भएको थियो । त्यस्तै हर्षमुनि शाक्यवाट वहाः वहीको विकाश क्रमको ईतिहास सम्बन्धी कुराहरूको जानकारी गराउनु भयो । कार्यक्रमको अन्तमा सभापतिको आसनवाट बोल्नु हुँदै अध्यक्ष अमीर मान शाक्यले बुद्ध शाक्य कुलमा जन्म हुनु भनेकै शाक्यहरूको लागि ठूलो गौरवको कुरा हो भन्नु हुँदै हामीले बुद्धको उपदेश मात्र राम्रो संग पालना गर्न सक्यौं भने हाम्रो जीवन सफल हुने कुरा बताउनु हुँदै स्वैलाई धन्यवाद दिनु भयो । कार्यक्रमको सञ्चालन राजकाजी शाक्यले गर्नु भएको थियो ।

बुद्ध सम्बन्धी केही जानकारीहरू -

- ★ अति सहनशील भएको हुनाले सारिपुत्रलाई सिङ् नभएको गोरू भनिएको थियो ।
- ★ सच्चा, लोला, अववादका र पटाचारा - यी चार निर्ग्रन्थ (=जैन) दिदी बहिनीहरू अति घमण्डी थिईन् । उनीहरूलाई सारिपुत्रले वादविवादमा परास्त गरी भिक्षुणी बनाए ।

(साभार- बौद्ध दर्पण)

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो
उपज्जित्वा निरुज्झन्ति तेसं ऊपसमो सुखो

जन्म :
वि.सं. १९९२ वैशाख
शुक्लपक्ष, पञ्चमी

दिवंगत :
वि.सं. २०७१
माघ १९ गते, सोमवार

दिवंगत उत्तर कुमारी रज्जित

बुद्ध शिक्षा अनुयायी, जुसानिसें दैय्दसं वर्षावास स्वलातक अष्टशील पालन यानादीम्ह, परित्राण पाठ व ध्यान यायां दिवंगत जुयादीम्ह जि ससःतता उत्तर कुमारीया सुगति कामना यासे वय्कःयात याकनहे जन्म मरण चक्रं मुक्तगु निर्वाण सम्पत्ति नं प्राप्त ज्वीमा धकाः मैत्रीपूर्वक आशिका यासे पुण्यानुमोदन याना ।

क्येहें जिलाजंया मां – तीर्थ माया रज्जित

क्येहें/जिलाजं :

मिश्री रज्जित – विष्णु प्रसाद रज्जित

क्येहें जिलाजंया काय् / भौ, म्ह्याय् / जिलाजं व छय्पिं :

काय् / भौ : सरजु रज्जित – कमल लक्ष्मी रज्जित (क्यानाडा)

काय् : किरण कुमार रज्जित – (अमेरिका)

म्ह्याय्पिं / जिलाजंपिं :

कोहिनूर रज्जित – तारा बहादुर बस्नेत

सैसना रज्जित – सुरेश रज्जित

काय् छय्पिं : हिम श्रृखल रज्जित (टोरन्टो क्यानाडा)

म्ह्याय्छय्पिं : यमुना बस्नेत, यण्डीया रज्जित

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो
उपज्जित्वा निरुज्झन्ति तेसं ऊपसमो सुखो

जन्म:

वि.सं. २००७ चैत्र तृतीया

दिवंगत:

वि.सं. २०७१ माघ १८ गते
त्रयोदशी

दिवंगत अमरकृष्ण मानन्धर

अट्कोनारायण स्थान, का.म.पा., मरू

जिमि किजा अमर कृष्ण मानन्धर माघ १८ गते आईतवार कुन्हु आकाझाकां दिवंगत जुल । थुगु दुःखद् घडी बिचाः हायकः बिज्याःपि सकल थःथिति, दाजुकिजा तःक्येहेपि लगायत सकल पासाभाईपिन्त कृतज्ञता व आभार द्येछासैं साधुबाद ब्यक्त यानाच्चना । दिवंगत जूम्ह किजाया सुगति कामना यासे वयात याकन हे निर्वाणया हेतु प्राप्त ज्वीमा धकाः दुनुगलं निसैं पुण्यानुमोदन यानाच्चना ।

दाजुपिं :

प्रल्हाद कृष्ण मानन्धर
श्याम कृष्ण मानन्धर
जवाहर कृष्ण मानन्धर

तताःजुपिं :

– श्रीमती मिश्री मानन्धर
– केशरी लक्ष्मी मानन्धर
– नारायण देवी मानन्धर
– इन्दिरा मानन्धर

ततापिं :

रेणुका मानन्धर
बिमला मानन्धर

क्येहैं :

लीला ख्वाउँजु – यादब राज ख्वाउँजु व सपरिवार

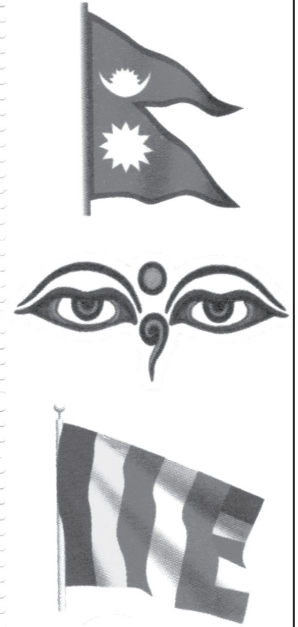
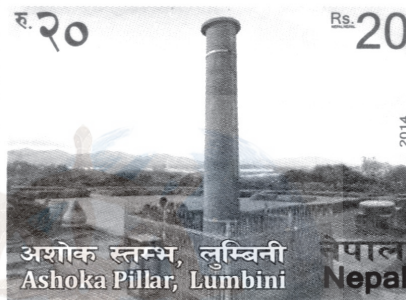
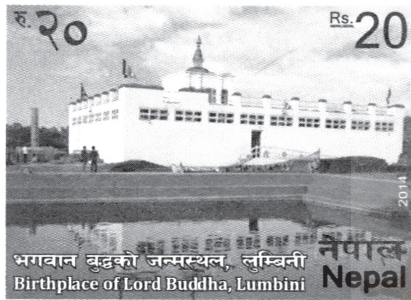
जिलाजं :

THE DHARMAKIRTI

A BUDDHIST MONTHLY

भगवान बुद्धको जन्मस्थल सम्बन्धी टिकटमाला -२०७१

033672

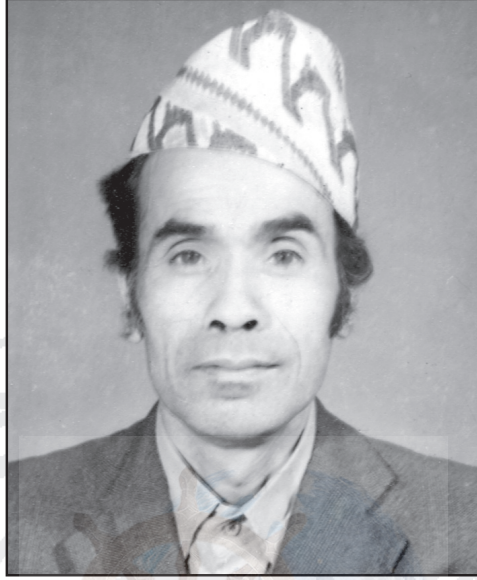
The Birthplace of Lord Buddha Stamp Series -2014

भगवान् बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनी लगायत उहाँको जीवनसंग सम्बन्धित स्थानहरू खुलाइएका, वि.सं. २०७१ सालमा प्रकाशित रु. २०/- को टिकटमालाहरू ।

वर्ष-३२; अङ्क-११

बु.सं. २५५८, होलि पुन्हि

अनिच्चावत संखारा उप्पादवय धम्मिनो
उपज्जित्वा निरुज्झन्ति तेसं ऊपसमो सुखो

जन्म:

वि.सं. १९८४ श्रावण १ गते

दिवंगत:

वि.सं. २०७१ माघ ७ गते

दिवंगत कुलबहादुर शाक्य

अनन्त गुण दुम्ह जिमि जहान कुलबहादुर शाक्य ८७ दँया वैशय् आकाझाकां दिवंगत जुयाबिज्यात । वसपोलया न्हूगु गति सुथां लाय्मा सद्गति प्राप्त जुयाः जन्ममरण चक्रं मुक्तगु निर्वाण या हेतु याकन हे प्राप्त ज्वीमा धकाः कामना यासे मैत्री पूर्वक पुण्यानुमोदन यानाच्चना ।

जहान – दिलशोभा शाक्य

काय/भौपिं:

भिक्षु कोलित –
दिल बहादुर – रत्नदेवी, समीला शाक्य
अशोक – रूपा शाक्य
राष्ट्रपाल – समी शाक्य

मृत्याय/जिलाजपिं:

केशावती गुरूमां –
सुनकेसरी – भैरब थापा
सपना – राजन शाक्य

छयपिं:

देवन, अरुशोक, सदिल, अरजेन, राहुल, सीसीका, लुमन्ती, सुमन,
सुवीन, राहुल, रास्तीका, सलीरा, रोसनी शाक्य